

EU fondovi u funkciji razvoja poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Jurić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:253342>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru
Odjel za ekonomiju
Preddiplomski sveučilišni studij menadžmenta

Marija Jurić
**EU fondovi u funkciji razvoja poljoprivrede u
Vukovarsko-srijemskoj županiji**

Završni rad

Zadar, 2016.

Sveučilište u Zadru

Odjel za ekonomiju

Preddiplomski sveučilišni studij menadžmenta (redovni)

EU fondovi u funkciji razvoja poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Završni rad

Studentica:

Marija Jurić

Mentor:

Doc.dr.sc. Mladen Rajko

Zadar, 2016.

Sadržaj:

UVOD	5
1. OBILJEŽJA EUROPSKIH FONDOVA	3
1.1. Definicija i uloga Europskih fondova	3
1.2. Mogućnosti korištenja Europskih fondova	5
1.3. Upravljanje fondovima Europske unije	7
2. POLJOPRIVREDA I NJEZIN DOPRINOS SUVREMENOM DRUŠTVU	9
3. EUROPSKI POLJOPRIVREDNI FOND ZA RURALNI RAZVOJ U FUNKCIJI RAZVOJA POLJOPRIVREDE	16
3.1. Program ruralnog razvoja u funkciji razvoja poljoprivrede.....	23
3.2. Ciljevi, aktivnosti i korisnici Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj	23
3.3. Razvojne mjere Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj u funkciji razvoja poljoprivrede	25
4. MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE 31	
4.1. Broj i kretanja stanovnika u Vukovarsko-srijemskoj županiji.....	32
4.2. Analiza gospodarstva u Vukovarsko-srijemskoj županiji.....	33
4.3. Obrazovanje u Vukovarsko-srijemskoj županiji.....	35
4.4. Nezaposlenost u Vukovarsko-srijemskoj županiji.....	37
5. MOGUĆNOSTI KORIŠTENJA EU FONDOVA U FUNKCIJI RAZVOJA POLJOPRIVREDE U VUKOVARSKO-SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI	42
5.1. Potpora za pokretaje poslovanja mladim poljoprivrednicima (podmjera 6.1.).....	44
5.2. Potpora ulaganja u pokretanju nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima (podmjera 6.2.).....	45
5.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (podmjera 6.3.)	46
5.4. Ulaganje u stvaranje i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima (podmjera 6.4.).....	47
6. RASPRAVA	51
7. ZAKLJUČAK	53
LITERATURA:	54
Popis tablica:	61
Popis slika:	61
Popis grafikona:	61

EU fondovi u funkciji razvoja poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Sažetak

Predmet istraživanja ovog rada su najbitniji izazovi s kojima se susreće poljoprivredni sektor u Vukovarsko - srijemskoj županiji: nedostaci financijskih sredstava, nezaposlenost, problematika neobrađenog zemljišta, potreba za stvaranjem uvjeta za obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo s kojima se suočavaju ruralni prostori od samih početaka pojavljivanja te prilikom širenja. Na području Vukovarsko-srijemske županije predstavlja najveći problem dugoročni održivi razvoj, a EU fondovi mogu omogućiti financiranje, restrukturiranje poljoprivrednih gospodarstava i proizvodnje prema standardima EU. Objekt istraživanja sagledan je u tri područja, Europskoj uniji, Republici Hrvatskoj, i Vukovarsko-srijemskoj županiji. U ovome radu ističe se važnost poljoprivredne strategije na području Vukovarsko-srijemske županije kao temelj za postizanje društveno gospodarskog napretka određenog područja. Kao glavni cilj strategije poljoprivrednog razvoja je smanjiti razliku između regija EU. Glavni mehanizmi ostvarivanja ciljeva strategije Europske unije su fondovi EU, od kojih su najvažniji: ESF, ERDF, i EAFRD. Nadalje, u radu se ističe važnost programa LEADER koji je prema mišljenju autora ključan za daljnji napredak i razvoj Republike Hrvatske.

Ključne riječi: poljoprivreda, EU fondovi, politika poljoprivrednog razvoja, Vukovarsko-srijemska županija, ESF, ERDF, EAFRD

European Funds in Function of Agricultural Development in Vukovar-srijem County

Summary:

The subject of research of this paper are the most important challenges that the agricultural sector faces in the Vukovar-Srijem County: the lack of financial resources, unemployment, problems of uncultivated land, the need to create conditions for domestic agricultural economy, with which the rural areas are faced since the beginning of appearance and during the expansion. In the area of Vukovar-Srijem County is the biggest problem of long-term sustainable development, and EU funds can provide financing, the restructuring of farms and production by the EU standards. The object of research is considered in three areas, the European Union, the Republic of Croatia, and Vukovar-Srijem County. This work emphasizes the importance of the agricultural strategy in the area of Vukovar-Srijem County as a foundation for achieving the social economic development of a certain area. As the main goal of the strategy of agricultural development is to reduce the difference between EU regions. The main mechanisms for achieving the goals of the strategy of the European Union are EU funds, of which the most important are: ESF, ERDF and EAFRD. Furthermore, in the paper are emphasized importance of the LEADER program, which is in the opinion of the author crucial for further progress and development of the Republic of Croatia.

Keywords: agriculture, EU funds, the policy of agricultural development, Vukovar-Srijem County, ESF, ERDF, EAFRD

UVOD

Predmet istraživanja rada odnosi se na EU fondove u funkciji financiranja određenih projekata te kako ti projekti utječu na razvoj poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji. EU fondovi predstavljaju financijsku potporu za određeni projekt te postoje tri vrste potpora: bespovratna sredstva, zajmovi i garancije. Financijske potpore mogu biti dodijeljene u različitim područjima. U ovome radu odnosi se na financiranje poljoprivrednih sektora. Poljoprivreda predstavlja najvažniju djelatnost ruralnog područja Republike Hrvatske. Čak 90% područja RH čine ruralno područje, a Vukovarsko-srijemska županija kao poljoprivredno područje predstavlja veliki potencijal za razvoj konkurentnosti poljoprivrednog sektora. Najvažnije područje istraživanja je problematika sustavnog zanemarivanja i financijski nedostaci u razvoju poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Suvremena strategija održivog razvoja Republike Hrvatske morala bi biti puno šira po svom obuhvatu. Za poticanje poljoprivrede najznačajniji iznosi dolaze iz Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi te Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

Ciljevi i svrha istraživanja je ukazati na važnost neiskorištenih potencijala pojedinih poljoprivrednih područja te na koji način učiniti ta područja konkurentnijima uz pomoć EU fondova. Cilj je prikazati kako se pomoću EU fondova mogu pokriti što šira područja Vukovarsko-srijemske županije kroz MJERU 6. Svrha ovog istraživanja je analizirati na koji način korištenje fondova Europske unije može potaknuti konkurentnost poljoprivrede, upravljanja prirodnim resursima te postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica drugih zemalja Europske unije.

Istraživačka pitanja koja su definirana prije istraživanja i pisanja rada su sljedeća:

1. Na koji način iskoristi EU fondove?
2. Koja je funkcija EU fondova u razvoju poljoprivrede?
3. Kakav je dosadašnji razvoj poljoprivrednih sektora?

4. Koji je značaj razvoja poljoprivrede u RH?
5. Koji problemi su aktualni u razvoju poljoprivrede u RH?
6. Kakva je strategija razvoja poljoprivrede RH i je li ona usklađena sa strategijom EU?
7. Koji je značaj poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji.

Kompozicija rada sastavljena je od uvoda, pet cjelina i zaključka. U prvom dijelu rada definira se pojam, uloga, ciljevi, način na koji iskoristiti, upravljati EU fondovima. Drugi dio rada prikazuje poljoprivredu i njezin doprinos u suvremenom društvu. U trećem dijelu prikazuje se osvrt na fondove u funkciji razvoja poljoprivrede. Četvrti dio prikazuje makroekonomske pokazatelje Vukovarsko-srijemske županije. U petom dijelu prikazane su mogućnosti koje nudi mjera 6. Zaključak prikazuje rezultate istraživanja autora te daje odgovor na pitanja učinkovitosti EU fondova u funkciji razvoja poljoprivrede.

Metodologija istraživanja prvotno će se temeljiti na istraživanju svih bitnih komponenata koje karakteriziraju uspješno provođenje politike EU fondova te na koji način pristupiti fondovima. Induktivnom metodom i metodom dedukcije dati zaključak na spoznate činjenice tijekom pisanja rada, u poglavljima rasprave i zaključka. Metodom sinteze i analize proučavati znanstvena istraživanja, rasčlaniti složene pojmove, sudove na jednostavnije dijelove te metodom kompilacije pozvati se na korištenje tuđih radova uz pravilno referenciranje. Proučavajući primjere iz prakse na području Vukovarsko-srijemske županije podkrijepiti istraženim činjenicama u petom poglavlju.

1. OBILJEŽJA EUROPSKIH FONDOVA

Europska unija¹ je jedinstvena zajednica koja se sastoji od 28 zemalja članica koje imaju zajedničke ciljeve: promicanje mira i prosperiteta, međusobnu suradnju europskih država, sigurnost građana, promicanje gospodarske i društvene solidarnosti, jedinstvenost tržišta te očuvanje raznolikosti u globaliziranom svijetu. Europska unija kao jedinstveno tržište bez ekonomskih granica omogućila je slobodno kretanje robe, usluga, novca i osoba. Unija se i dalje širi te nastoji postići veću transparentnost i demokratičnost svojih institucija. Kako bi u tome uspjela mnogim zemljama članicama nudi razne poticaje iz svojih fondova. Sredstva se dodjeljuju po strogim pravilima koje svaki podnositelj mora ispuniti. Na taj način se osigura da se novac troši na transparentan i odgovoran način.

1.1. Definicija i uloga Europskih fondova

Europski fondovi su zamišljeni kao financijski instrumenti koji podupiru provedbu pojedine politike Europske unije u zemljama članicama.² Financiraju (od 10% do 100%) se razni projekti i programi u područjima kao što su regionalni i urbani razvoj, zapošljavanje i socijalna uključenost, poljoprivreda i ruralni razvoj, pomorska i ribarska politika, istraživanja, inovacije i humanitarne pomoći. Svaki projekt bez obzira na specifikaciju mora proći kroz određene faze koje su unaprijed definirane. Faze trebaju imati jasan vremenski raspored kao i očekivana postignuća.³

Europska komisija u praksi koristi projektni ciklus od pet faza:⁴

1. Programiranje: analiza situacija na nacionalnoj razini - identificiranje mogućnosti, problema i prepreka u određenom sektoru. Utvrđuju se akcije / projekti koji se već provode, područja koja

¹ Europska unija stvorena je da bi ostvarila političke ciljeve, a njihovo je ostvarivanje započelo kroz gospodarsku suradnju 1951. godine

² Europski strukturni i investicijski fondovi, *EU fondovi*

³ BELIĆ, M., et al. *EU fondovi: vodič kroz europske fondove 2008.-2013.*, Zagreb: Folpa, 2010. str. 32.

⁴ BELIĆ, M. *Potpore i javni natječaji iz EU fondova*, Zagreb: Nova knjiga Rast, 2011. str. 30.

nisu pokrivena. Počinje se razmišljati o listi dionika, razmišlja se o potencijalnim provoditeljima.

2. Identificiranje: prikupljanje projektnih ideja u skladu s prepoznatim potrebama iz prve faze. Procjenjuju se mogućnosti za izvedbu projekta, priprema se preliminarna studija izvedivosti i procjena potreba. Tom fazom završava pripremni analitički period.

3. Formuliranje: detaljna razrada projektne ideje koja postaje projekt. Dobiva ciljeve projekta, ciljane skupine, aktivnosti, proračun i izvore financiranja, raspored aktivnosti, partnere i njihove odgovornosti, metode monitoringa i evaluacije. To je faza pravog planiranja u kojem se više ne govori u širokim potezima. Potrebna je detaljna razrada cijelog paketa. To je i faza u kojoj neki projekti moraju prikupiti puno dokumentacije koja može uključivati i konačnu studiju isplativosti, studiju utjecaja na okoliš (u koliko se radi o infrastrukturnim projektima) itd.

4. Implementacija: provedba projekta i projektnih aktivnosti koja vodi do rezultata. Osim provedbe aktivnosti, u fazi implementacije je potrebno uspostaviti jasan sustav vođenja projekta, podjelu odgovornosti među i unutar partnerskih organizacija, sustav monitoringa, izvještavanja, praćenja proračuna, te sustav komunikacije među partnerima.

5. Evaluacija i revizija: procjena cijelog projekta i financijska revizija trebaju biti dijelovi projekta jer se samo na temelju prikupljenih i obrađenih podataka o cijelom projektu te ostvarenju ciljeva može procijeniti koliko i kako je proveden. Dobro odrađena posljednja faza temelj je razvitka novih projekata koji koriste dobre prakse, a zaobilaze slabe točke prethodnog.

Navedene faze služe podnositelju zahtjeva kao koncept iz kojeg se može iščitati gdje se u procesu nalazi i što mu je dalje činiti. Postoje tri vrste potpora: bespovratna sredstva, zajmovi, garancije. Europska Komisija dodjeljuje novac u obliku navedenih potpora s ciljem provedbe projekta ili aktivnosti. Države koje su članice Europske unije koriste fondove koji se financiraju iz zajedničke poljoprivredne politike i ruralnog razvoja, strukturne intervencije i unutarnje politike proračuna EU.⁵

Prema Belić⁶ fondove možemo podijeliti u tri tipa, ovisno o korisnicima financiranja:

⁵ Uredila MINTAS-HODAK, LJ. *Uvod u Europsku uniju*, Mate d.o.o., Zagreb, 2004., str. 5., 6.

⁶ BELIĆ, M., ĆORIĆ, G., PEURAČA, B., STOJANOVIĆ, G., TONČ, A. *EU Fondovi, vodič kroz europske fondove 2008.-2013.*, Novum d.o.o., Zagreb 2008. str. 34., 35., 36., 37.

1. Pretpristupni fondovi– na raspolaganju su državama koje još nisu stupile u članstvo EU, odnosno državama kandidatkinjama te državama potencijalnim kandidatkinjama. IPA (Instrument for Pre-Accession) pretpristupni program pruža potporu državama kandidatkinjama i državama potencijalnim kandidatkinjama u usklađivanju zakonodavstva s pravnom stečevinom EU te u provedbi usklađenih propisa, također u pripremi za korišćenje fondova koji će državama biti na raspolaganju kada postanu članice. IPA program pomaže u tranziciji i jačanju institucija, u prekograničnim suradnjama, u regionalnom razvoju, u poticanju nacionalne konkurentnosti, u razvoju poljoprivrede.

2. Strukturni i kohezijski fondovi- strukturni fondovi na raspolaganju su zemljama članicama EU koje imaju potrebe za dodatnim ulaganjima u ujednačen i održivi gospodarski društveni razvoj. Svrha strukturnih fondova je smanjivanje razlika između razvijenih i manje razvijenih zemalja. Postoje četiri strukturna fonda: europski socijalni fond, europski poljoprivredni fond za upravljanje i garanciju, financijski instrumenti za pomoć ribarstvu, europski fond za regionalni razvoj. Kohezijskim fondom unapređuje se okoliš i razvija prometna infrastruktura. Ovi fondovi sudjeluju u razvoju regija i zemalja članica.

3. Programi Zajednice Europske unije- programi potiču međusobnu suradnju zemalja članica u provedbi zajedničkih politika i postizanju zajedničkih ciljeva EU. Programi imaju nekoliko komponenti zbog lakšeg upravljanja.

Svaki od navedena tri tipa ima svoja pravila, procedure i provedbene mehanizme koji su vezani uz EU politiku. Važno je proučiti navedena pravila te držati se onog što je predviđeno.

1.2. Mogućnosti korištenja Europskih fondova

Za pristup EU fondovima najprije treba znati je li projekt doprinosi razvojnom cilju Republike Hrvatske i Europske unije u cjelini. Svaka zemlja članica doprinosi proračunu određeni iznos prihoda, a isto tako u određenom iznosu koristi rashode.⁷ Članstvo u Uniji poduzetnicima otvara vrata najvećem svjetskom, zajedničkom tržištu od pola milijarde ljudi, što je golem potencijal. Otvara se mogućnost korištenja sredstva iz strukturnih fondova koji, za razliku od pretpristupnih

⁷ ŠIMOVIĆ, H., ŠIMOVIĆ, J. *Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske unije*, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, 2006. str. 75.

fondova, pružaju više mogućnosti za privatni sektor. Važno je naglasiti da za sva dodijeljena sredstva vrijede pravila po državnim potporama. Iz EU fondova moguće je ulagati u: poduzetništvo, posebice malo i srednje, ruralni razvoj i poljoprivredu, održivi razvoj i očuvanje okoliša, bolju prometnu povezanost, zapošljavanje, regionalni i urbani razvoj, prirodnu i kulturnu baštinu te socijalnu infrastrukturu.

Malo i srednje poduzetništvo predvodnici su u otvaranju radnih mjesta, ukupno zapošljavaju preko milijun osoba. Uz znatnu podršku nacionalnog programa Poduzetnički impuls, poduzetništvo se sve više potiče sredstvima iz europskih fondova. Iz fondova EU-a uloženo je više od 710 milijuna kuna dodjelom bespovratnih sredstava i pružanjem poslovne podrške malim i srednje velikim poduzećima. Do 2020. godine poduzetnicima je na raspolaganju gotovo 7 milijardi i 500 milijuna kuna. Povezivanje poslovnog i znanstvenog sektora koje će omogućiti komercijalizaciju inovacija u gospodarstvu, temelj je za razvoj gospodarstva s visokom dodanom vrijednošću. Iz fondova EU-a za inovacije i konkurentnost uloženo je gotovo 540 milijuna kn.⁸

Razvoj i unapređenje regionalne infrastrukture, posebice poslovne i turističke infrastrukture, s ciljem povećanja privlačnosti hrvatskih regija za ulaganje i život te stimuliranje gospodarskog rasta i stvaranje radnih mjesta. Iz fondova EU-a financira se 51 projekt u vrijednosti od 650 milijuna kuna. Ulaganje u jačanje konkurentnosti i održivosti poljoprivrede trebaju osigurati zdravu i kvalitetnu proizvodnju hrane, očuvanje okoliša i pomoći razvoju ruralnih područja. Iz fondova EU-a financirano je 796 projekata u vrijednost od 2,2 milijarde kuna. Do 2020. na raspolaganju je više od 17 milijardi kuna.⁹

Različiti projekti poboljšali su efikasnosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalnog uključivanja, što je izravno pridonijelo poboljšanju uvjeta za stvaranje radnih mjesta i zapošljivosti. Iz fondova EU-a financira se 579 projekata u vrijednosti od 1,1 mlrd. kn. U zadnjih godinu i pol dana provodi se program Garancija za mlade kojem je glavni cilj zapošljavanje mladih i njihov ostanak u Republici Hrvatskoj. Tijekom 2013./2014. program je

⁸ Europski strukturni i investicijski fondovi, *Zajedno do EU fondova*, 2015.

⁹ Ibid.

koristilo 67.015 mladih korisnika. U posljednje 3 godine, stopa nezaposlenosti mladih smanjena je gotovo 20%. U 2015. je u ovu svrhu osigurano milijardu i 100 milijuna kuna. Uz ta sredstva, za zapošljavanje i jačanje socijalne kohezije do 2020. godine na raspolaganju nam je više od 14 milijardi kuna.¹⁰

Projekti gospodarenja otpadom i vodama te energetske obnove imaju trostruki efekt - građanima osiguravaju višu razinu kvalitete života i niže troškove, obrtnicima i tvrtkama koje su na projektima angažirane - radna mjesta.

Uspostavom cjelovitog sustava gospodarenja otpadom u kratkom roku udvostručit će se broj radnih mjesta u sektoru otpada sa sadašnjih 6.000 na 12.000. Do 2020. za projekte gospodarenja otpadom na raspolaganju je gotovo 3,610 milijarde kuna. U sektoru vodnog gospodarstva intenzivno se radi na izgradnji sustava vodoopskrbe i odvodnje te uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. U novoj financijskoj perspektivi za projekte ulaganja u vodni sektor na raspolaganju je gotovo 8 milijardi kuna. Za podupiranje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije u poduzećima i javnoj infrastrukturi, na raspolaganju je gotovo 4 milijarde kuna, što će doprinijeti većoj konkurentnosti poslovnog sektora kao i učinkovitijem poslovanju javnog sektora.¹¹

Razvoj suvremenih prometnih mreža i povećana dostupnost regija cilj je koji će se dostići ulaganjima u prometnu infrastrukturu. Integracijom hrvatske prometne mreže u europsku prometnu mrežu i poboljšanjem regionalnih veza omogućiti će se razvoj nacionalnog gospodarstva, poboljšati putnički i robni promet; povećati sigurnost prometa; stvoriti uvjeti za ulaganje u nove kapacitete u području prometa te smanjiti negativni utjecaji na okoliš. Gotovo dvije milijarde kuna uložiti će se u projekt kojima će se smanjiti prometna izoliranost, pokrenuti razvoj i omogućiti sloboda kretanja ljudi i roba na izoliranim teritorijima Europske unije.

1.3. Upravljanje fondovima Europske unije

¹⁰ Europski strukturni i investicijski fondovi, loc. cit.

¹¹ Ibid.

Upravljanje fondovima znači pripremiti natječajnu dokumentaciju, odrediti komisiju koja kontinuirano prati provedbu. Europska komisija je izvršno tijelo Europske unije te promiče njezin opći interes. Kao izvršno tijelo odgovorna je za provođenje proračuna EU-e, nadgleda provedbena tijela i njihova djelovanja, provodi europska prava, upravlja politikom EU-e te predstavlja Uniju izvan Europe. Upravljanje samo po sebi može biti centralizirano i decentralizirano. Centralizirano upravljanje znači da fondovima upravlja izravno Europska komisija. Može upravljati iz Bruxellesa preko svojih općih uprava i agencija ili može ovlastiti svoja izaslanstva u pojedinim zemljama da ona upravljaju sredstvima Europske unije namijenjene toj zemlji.¹² U centraliziranom načinu upravljanja provedbeno i ugovorno tijelo je pojedina opća uprava ili izvršna agencija Europske komisije. Komisija je direktno odgovorna za upravljanje programima i fondovima u svim fazama. Centralizirano koncentrirano upravljanje znači da se upravlja iz općih uprava ili agencija. Za neke fondove je takvo centralizirano-koncentrirano upravljanje nepraktično i previše udaljeno od mjesta na kojem se sredstva troše. I tom slučaju programima se upravlja iz Delegacije Europske unije ili Predstavništva Europske unije¹³ u zemlji kojoj su fondovi namijenjeni.

Decentralizirano upravljanje znači da Europska komisija ovlašćuje tijelo unutar određene države da bude provedbeno. Najčešće su to odgovarajuća ministarstva ili agencije posebno za te svrhe.¹⁴ Bez obzira na njihovo provođenje natječaja, Europska komisija je dalje odgovorna za provođenje proračuna EU-a stoga i dalje nadgleda provedbena tijela i njihovo djelovanje. Nužno je usuglasiti dokumente za provedbu projekata za što su odgovorna tijela država članica Europske unije, dok je Komisija zadužena za financijsku kontrolu po završetku projekta. Decentralizirano se upravlja većinom IPA, kohezijskim, strukturnim, poljoprivrednim, ribarskim fondovima odnosno fondovima koji su namijenjeni određenoj zemlji, a ne svim članicama.¹⁵ Podijeljeno upravljanje je oblik decentraliziranog upravljanja u kojem tijela unutar jedne države preuzimaju odgovornost za upravljanje programom, a tehničke zadaće obavljaju zajednička tajništva država ili regija koje su u suradnji.

¹² BELIĆ, M. *Potpore i javni natječaji iz EU fondova*, Zagreb, Nova knjiga Rast, 2011. str. 30.

¹³ Delegacije europske unije nalaze se u zemljama koje nisu članice (u članicama Komisija ima svoja predstavništva)

¹⁴ BELIĆ, M., op.cit., str. 30.

¹⁵ NOVOTA, S., VLAŠIĆ, I., VELINOVA, R., GERATILEV, K., BORISSOVA, O. *Priručnik o financijskoj suradnji i programima koje u Hrvatskoj podupire Europska unija*, Zagreb, 2009. str. 9.

2. POLJOPRIVREDA I NJEZIN DOPRINOS SUVREMENOM DRUŠTVU

Uloga i značaj poljoprivrednog sektora u svijetu sve je više usmjeren na tradicionalnu djelatnost, proizvodnju domaće i kvalitetne hrane. U suvremenim poljoprivredno-tržišnim okolnostima, neizvjesnost od moguće nestašice hranom je izrazitija i kompleksnija, jer je kriza hrane i poljoprivrede povezana sa svjetskim problemima održavanja resursa poput energije, mineralnih sirovina, vode i sl. Današnji poljoprivredni sektor treba se razvijati kao koncepte novih poduzetničkih aktivnosti, što je posebno otežano deformacijom poljoprivredne strukture i financijskog sustava.¹⁶ U sadašnjim okolnostima od privredne djelatnosti se očekuje profitabilniji proizvodni program, veća pokrivenost domaćeg tržišta, snažnija izvozna orijentiranost.¹⁷

Poljoprivreda predstavlja jednu od strateških privrednih grana svake zemlje, njezina razvijenost stvara uvjete za prehranu stanovništva, zaposlenost u ruralnim područjima i najvažniji čimbenik je razvoja prerađivačke industrije, turizma i trgovine.¹⁸ Ovisi o prirodnim uvjetima, vezana je uz teritoriju, a zemljište je osnovni činitelj proizvodnje. Od prirodnih činitelja bitni su plodnost zemljišta, klima te svojstva biljaka i životinja. Poljoprivredu karakterizira spor obrt kapitala i uloženi sredstava, kao i relativno spora prilagodba zahtjevima tržišta. Investiranje u poljoprivredu je specifično zbog specifičnosti koje su uvjetovane djelovanjem prirodnih uvjeta, specifičnosti koje proizlaze iz biološkog procesa i organske proizvodnje, specifičnosti vezane za reprodukciju u poljoprivredi, specifičnosti društvenog karaktera.¹⁹ Specifičnosti prve grupe, zbog djelovanja prirodnih uvjeta poljoprivredna proizvodnja stalno oscilira. Biološki procesi koji vladaju u poljoprivrednoj proizvodnji uvjetuju posebne karakteristike investicijskih ulaganja. Neusklađenost između vremena proizvodnje i radnog razdoblja znatno utječe na obrt uloženi sredstava koji je utoliko sporiji ukoliko je razlika između vremena proizvodnje i radnog

¹⁶ PUĐAK, J., BOKAN, N. *Ekološka poljoprivreda-indikator društvenih vrednota*, Socijologija i prostor, Vol. 49 No. 2 (190)), Zagreb 2011. str. 145., 146., 147.

¹⁷ BOGADANOVIĆ, M. *Profitni model hrvatske poljoprivrede*, *Ekonomija/Economics*, 16(1), 2009. str. 75.-110.

¹⁸ Narodne novine, *Strategija poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske*, br. 89/02, 11. srpnja 2002.

¹⁹ MATIĆ, M. *Specifičnost poljoprivrede i važnost agroekonomske struke u tržišnim uvjetima poljoprivredne proizvodnje*, *Agronomski glasnik*, Mostar 2004. str. 459., 460., 461.

razdoblja veća.²⁰ Uvažavanjem ovih specifičnosti ukazuje se na to da su investicije neophodne. Poljoprivreda je važan izvor sirovina za industrijske proizvode, pesticide, poljoprivredne mašine i različite robe široke potrošnje. Brz rast poljoprivrede je od posebnog značaja ne samo za postizanje sigurnosti u prehrani i stvaranju prihoda u ruralnim područjima, već i u smanjenju siromaštva i poboljšanju kvalitete života.²¹ Dinamični razvoj u poljoprivredi, ima veliki utjecaj i na druge sektore, što dovodi do ostvarivanja koristi za cijelu ekonomiju. Uloga poljoprivredno-prehrambenog sektora mora se definirati tako da i dalje predstavlja izvor sredstava za život za relativno siromašno stanovništvo i da evoluiru u konkretniji sektor koji može predstavljati značajni razvojni segment domaće ekonomije. U prošlosti ovaj sektor je imao brze i značajne razvojne promjene, kako u kvantitativnom, tako i u strukturnom pogledu, rastuću i intenzivniju proizvodnju. Ekonomski značaj poljoprivrede u stvaranju bruto domaćeg proizvoda je još uvijek relativno visok usprkos trendu smanjenja u posljednjih nekoliko godina.²² Postoji veliki razvojni potencijala za rast vanjsko-trgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenog sektora, poljoprivredni proizvođači su pokazali različite sposobnosti da se prilagode aktualnim promjenama te uključe u poduzetničke aktivnosti.²³

Poduzetništvo se može definirati kao proces korištenja privatne inicijative sa ciljem da se otpočne novi poduzetnički pothvat, transformira postojeći koncept poslovanja ili da se diverzificira aktivnost postojećeg poduzeća sa mogućnošću potencijalnog rasta.²⁴ U suvremenim uvjetima poduzetništvo predstavlja aktivnost koja je orijentirana na ostvarivanje profita na tržištu, zasnovana na kontinuiranim promjenama i spremnosti da se preuzme rizik u ostvarivanju takvog poduhvata. Novi ekonomski trenutci zahtijevaju nova rješenja i razvoj novih kategorija. Kada se govori o razvoju poduzetništva u poljoprivredno prehrambenom sektoru u današnje vrijeme nastale su drastične promijene i učinile poduzetništvo složenom aktivnošću.²⁵ Problemi koji se javljaju: povećana konkurencija, liberalizacija trgovine, nedovoljna atraktivnost ovog sektora za investicijskim ulaganjem. Širenje poduzetništva u ovom sektoru treba omogućiti rast i

²⁰ Ibid.

²¹ BALETIĆ Z. *Poljoprivreda u ekonomskom razvoju*, Politička misao, Vol.5. br.3., 1968., str. 404., 405.

²² ĐUKEC, Z., KUŠIĆ, S., RADIĆ, D. *Cost-benefit analiza integracije Hrvatske u Europsku uniju*, EKONOMSKI PREGLED, 54 (7-8) str. 651-677, 2003.

²³ *Politika održive poljoprivrede*, 2015.

²⁴ HISRIC, R., PETERS, M., SHEPHERD, D. *Poduzetništvo*. Zagreb : Mate, 2011. str. 7., 8., 9.

²⁵ TAFRA, V. *Učenje za poduzetništvo*, vol.2, br.2.(ISSN 1848-1264 UDK 33:37), Zagreb, 2012. str. 376.

razvoj konkurentne proizvodnje, uvođenje novih-tržišno atraktivnih proizvoda, većem zapošljavanju stanovništva, obnovu i razvoj sela te rast izvoza.

Poduzetništvo u poljoprivredno-prehrambenom sektoru preko razvoja malih i srednjih poduzeća može biti značajan faktor poljoprivredne proizvodnje, dolazi do unapređenja tehnologije, prerade, rasta kvalitete proizvodnje i proizvoda.²⁶ Jedan od poželjnih modela razvoja poduzetničke aktivnosti predstavljaju i poljoprivredne zadruge. One mogu ubrzati proces razvoja i učešće seoskog stanovništva u njihovim aktivnostima. Predstavljaju optimalan model u kojem manji poljoprivredni proizvođači mogu organizirati i optimalizirati ograničene proizvodne resurse. Potencijalna ulaganja u ruralna područja moraju se odnositi na širenje ruralne privrede kroz stvaranje i poboljšanje infrastrukture, obnovu i razvoj sela, zaštitu i očuvanje seoske tradicije.²⁷ Razvojni model ruralne ekonomije treba se fokusirati na održivi razvoj poljoprivrednog sektora koji podrazumijeva konkurentnost, osiguranje hrane, ubrzanje ekonomskog razvoja ruralnih područja.²⁸ Mala i srednja poduzeća mogu postati proizvođači specifičnih proizvoda za plasman u određene tržišne niše i na taj način si omogućiti prednost u odnosu na druge.

Prema Čavragu²⁹ na početku devedesetih godina prošloga stoljeća započela je tranzicija hrvatskoga gospodarstva i hrvatskoga društva, a to je značilo nove "šokove" za hrvatsko selo i poljoprivredu od kojih je svakako najveći - gubitak državne "zaštite" ili liberalizacija tržišta te liberalizacija uvoza i izvoza, što je u kratkom i srednjem roku imalo za posljedicu veliki pad proizvodnje i produktivnosti te pad ukupne konkurentnosti hrvatske poljoprivrede i pretvaranje Hrvatske iz aktivnog izvoznika u aktivnog uvoznika velikoga broja poljoprivrednih proizvoda. Kao posljedica toga može se i navesti znatne štete uzrokovane Domovinskim ratom što je hrvatsko selo i poljoprivredu dovelo u krajnje težak i nepovoljan gospodarski položaj. Mala proizvodnja, usitnjenost zemljišnog posjeda, mala produktivnost, deficit poduzetničkog

26 STAICU, N., MATEOC-SIRB, N. Agricultural development by implementing measures financed by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), *Agricultural Management*, Jan2010, Vol. 12 p1-8. 8p. str. 34.

27 ĆORIĆ, G. et.al. Poduzetnički pristup ruralnom razvoju, *Okviri ruralnog razvitka.*, 2005. str. 40.

28 Ministarstvo poljoprivrede, *Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.*, 2014.

29 ČAVRAK, V., *Održivi razvoj ruralnih područja Hrvatske*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 2003, vol. 1., br. 1. str. 1., 40., 48., 49.

mentaliteta i znanja, tehnološko zaostajanje, demografsko slabljenje koje se očituje u stalnom bijegu mladih i školovanih ljudi u urbane sredine, jačanje osjećaja besperktivnosti itd. glavna su obilježja aktualnog stanja na hrvatskom selu i položaja poljoprivrede u nas.³⁰

U novim, izmijenjenim i otežanim poljoprivrednim uvjetima, na nacionalnom i globalnom nivou, pred poljoprivrednim i prehrambenim sektorom Republike Hrvatske nalaze se izazovi povećanja proizvodnje i produktivnosti, zadržavanja novih i pronalaženje novih tržišta, prilagođavanje pravilima i standardima EU, primjene novih tehnologija i drugih uvjeta koji će utjecati na dinamiku razvoja.³¹

Republika Hrvatska je zemlja bogatih i kvalitetnih prirodnih resursa – zemljišta dobre plodnosti, klimatskih pogodnosti i obilja vodenih resursa. Važnost poljoprivrede proizlazi ne samo iz tradicionalne uloge osiguranja prehrambenih potreba stanovništva, već iz njene uloge u očuvanju ruralnog prostora, ekološke ravnoteže i održanju tradicijskih vrijednosti.

Danas je poljoprivreda u Republici Hrvatskoj u velikim problemima. Produktivnost, pa čak i profitabilnost, u tom sektoru jako je niska.³² To je posljedica vrlo niske razine investicija vlastitog kapitala. Rok povrata investiranog kapitala jako je dug, a sami proizvođači vrlo malo znaju o stranim investicijama. Tehnologija je zastarjela i nedovoljno mehanizirana. Republika Hrvatska se još uvijek susreće i s migracijom mladih ljudi u urbana područja, što uzrokuje depopulaciju, kao i nedostatak obrazovanja i profesionalnog poboljšanja u ruralnim područjima. Ne samo edukacijska, nego i dobna struktura je poražavajuća. Proizvodna struktura je loša, prevladava proizvodnja kukuruza, a tržište je nesređeno. Proizvodnja se odvija neprofesionalno te sa velikim zagađenjima okoliša, pri čemu je osnova proizvodnje, plodnost tla ugrožena. Trgovinska bilanca se pogoršava, dok se dug i insolventnost povećavaju. U strukturi poljoprivrednih gospodarstava prevladavaju mala (obiteljska) poljoprivredna gospodarstva s

³⁰ ČAVRAK V. *Održivi razvoj ruralnih područja Hrvatske*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 2003, vol. 1., broj 1. str. 62.

³¹ Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, *Strategija ruralnog razvoja RH za razdoblje 2008. – 2013. godine*.

³² BENOLIĆ, M. *Svjetska ekonomska kriza: razvoj, utjecaj na Republiku Hrvatsku i subjektivni stavovi studenata*, Pravnik 46(UDK:338.12.017(497.5), Zagreb, 2012. str. 126.

udjelom od 70%³³ u ukupnoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda. Stoga, poljoprivredna gospodarstva su premala i rascjepkana (broj vlasnika još više raste kad je nasljedstvo u pitanju). Od ukupno 190 000 registriranih proizvođača njih 63% ima posjed manji od 3 ha. Prosječna veličina vlasništva poljoprivrednog posjeda u Republici Hrvatskoj je samo 2,6 ha. Samo nešto više od 1% vlasnika poljoprivrednih gospodarstava imaju površinu veću od 20 ha, dok poljoprivredne tvornice u prosjeku imaju oko 168 ha. Usporedbe radi, prosjek veličine posjeda u EU je 18 ha, dok je u SAD-u 180 ha, iz čega je jasno vidljivo da Republika Hrvatska znatno zaostaje.³⁴

Hrvatska poljoprivreda ima veliki potencijal pomoću kojega može prevladati navedene probleme. Te prednosti su tri različite geografske i klimatske cjeline: ravničarsko područje na sjeveru pod utjecajem kontinentalne klime, priobalno područje na jugu pod utjecajem sredozemne klime te planinski prostor u središnjem dijelu Republike Hrvatske. Raznoliki tipovi klime, reljefa i tla omogućuju proizvodnju širokog asortimana poljoprivrednih proizvoda, od ratarskih i industrijskih usjeva do vinograda te kontinentalnoga i mediteranskog voća i povrća. Niska razina zagađenosti okoliša omogućuje razvoj ekološke proizvodnje. Na poljoprivredu se nadovezuje raznolika i razvijena prerađivačka i prehrambena industrija, a poljoprivreda se nadopunjuje turizmom, još jednom značajnom gospodarskom granom.³⁵

Važno je napomenuti i kako Republika Hrvatska ima povoljne poljoprivredno klimatske uvjete koji omogućavaju uzgoj različitih vrsta poljoprivrednih proizvoda. Zbog povoljnih i raznolikih klimatskih uvjeta, reljefa i tla, na relativno uskom geografskom području veliki broj poljoprivrednih kultura uspješno uspijeva. Postoji i veliki potencijal za proizvodnju poljoprivrednih kultura od žitarica i industrijskog bilja do grožđa za proizvodnju vina, te mediteranskog voća i povrća.³⁶

³³Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – ARKOD, *U ARKOD upisano preko milijun hektara poljoprivrednog zemljišta*, 2011. str. 15.

³⁴GOLJA, T., DOLENC, S., MARINKOVIĆ, V. *How To Make Agriculture Production In Protective Areas Profitable? - Project Idea On The Example Of Republic Of Croatia*, 2012., *Economies of Agriculture*, vol.59. str. 16.

³⁵ANTRIQUEZ, G., & STAMOULIS, K. *Rural Development and Poverty Reduction: Is Agriculture Still the Key?*, *Agricultural Development Economics Division*, 2007. str. 16.

Nadalje, poljoprivreda u Republici Hrvatskoj podržana je putem nacionalnog programa potpora koji se sastoji od proizvođačkih subvencija (direktna plaćanja), potpore dohotku, kapitalnih ulaganja i pomoći ruralnom razvoju. Ova pomagala raspoređena su na različite načine temeljene na činjenici da li su posjedi komercijalni ili nekomercijalni. Osnovni cilj programa je osigurati održivi razvoj ruralnih područja, odgovarajuće uvjete života, očuvanje prirodne i kulturne baštine kroz ulaganja u poljoprivredna gospodarstva i pogone za preradu, potporu mladim proizvođačima, diversifikaciju djelatnosti, obrazovanje i osposobljavanje, očuvanje i obnovu krajolika i prirodnih staništa, promociju lokalnih i turističkih proizvoda, unaprjeđenje ruralne infrastrukture, usluga i slično.³⁷

Na tragu najčešćih teoretskih i praktičnih pogleda na problematiku ruralnog razvoja Hrvatska je donijela posebni Zakon o poljoprivredi³⁸, ali nema sličnog akta koji bi obuhvatio širi kompleks ruralnog razvoja. Zakonom o poljoprivredi precizno su definirani sljedeći ciljevi poljoprivredne politike:³⁹

1. poticanje konkurentnosti poljoprivrede, kroz višenamjensku i tehnološki inovativnu proizvodnju prilagodljivu klimatskim promjenama,
2. poticanje tehnološki modernizirane prehrambeno-prerađivačke industrije,
3. osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i akcije protiv klimatskih promjena uz provedbu načela zaštite okoliša i prirode te očuvanje genetskih izvora,
4. postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući stvaranje i zadržavanje radnih mjesta,

Ovi se ciljevi u velikoj mjeri poklapaju sa ciljevima poljoprivredne politike Europske unije koji su definirani Sporazumom o konstituiranju Europske zajednice. Riječ je o dugoročnim ciljevima koje bi trebala ostvariti zajednička agrarna politika. Iz navedenog proizlazi zaključak da je Republika Hrvatska definirala svoje ciljeve poljoprivredne politike koji su sukladni onima u Europskoj uniji. Suvremene reforme zajedničke poljoprivredne politike EU polaze upravo od toga da su zajedničke mjere uzrokovale "preveliku" proizvodnju. To je jedan od značajnih

³⁷GASPARINI, A., ENGEL, M., HAVEL, B. *The accession of Croatia to the European Union in the light of the Common Agricultural Policy-evolution, implications and terminology corpus in English, Croatian and Italian*, 2010., str. 17.

³⁸ Narodne novine br. 30/15

³⁹ Narodne novine, *Odluka i proglašenju zakona o poljoprivredi*, br. 30., Zagreb, 2015.

razloga što EU postavlja zemljama kandidatima i potencijalnim budućim članicama veoma visoke barijere nastojeći ih što dulje držati u nekom od statusa "čekanja na ulazak".⁴⁰

Nova je uloga poljoprivredne zajednice osigurati određeni obujam gospodarske aktivnosti u svim poljoprivrednim područjima i zaštititi raznolikost europskog krajolika. Ta raznolikost i prepoznavanje seoskog načina života (gdje ljudi žive u skladu s prirodom) važan su dio europskog identiteta. Osim toga, europska poljoprivreda igra važnu ulogu u borbi protiv klimatskih promjena, zaštite biljnog i životinjskog svijeta te prehranjivanju svjetskog stanovništva. Europska komisija želi da od 2013. nadalje prioriteti ZPP-a⁴¹ budu održivost europske poljoprivrede, dovoljna zaštita poljoprivrednika od nepostojanosti tržišta, očuvanje bioraznolikosti i zaštita lokalnih i regionalnih specijaliteta.⁴²

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ ZPP-zajednička poljoprivredna politika

⁴² FONTAINE P. *Europa u 12 lekcija*, Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj, 2010. str 33., 34.

3. EUROPSKI POLJOPRIVREDNI FOND ZA RURALNI RAZVOJ U FUNKCIJI RAZVOJA POLJOPRIVREDE

Nastankom jedinstvene integracije Europske unije, pojavio se problem neujednačenog razvoja pojedinih regija svih njezinih zemalja članica. Postojanje „regionalnog problema“ izazvao je nuždu ulaganja Europske unije u kritične točke te, samim time, kreaciju različitih oblika pomoći tim područjima. Predzadnjim i zadnjim proširenjem Europske unije⁴³ jaz između najnerazvijenijih i razvijenijih zemalja prikazao je današnje „stanje“ Europske unije. Neosporiva je činjenica kako su zemlje nakon ulaska u Europsku uniju i korištenjem sustava pomoći potaknule svoj razvoj i ojačale lokalne gospodarske kapacitete i infrastrukturu, ali isto tako, ti pokazatelji su još daleko od pokazatelja napretka najrazvijenijih zemalja EU.⁴⁴

Uz socijalnu politiku, politiku zapošljavanja i financiranje zajedničkih politika, regionalna politika predstavlja jednu od politika solidarnosti Europske unije. Regionalna politika jedna je od najstarijih zajedničkih politika članica. Već 1958. godine osnovana su dva fonda: Europski socijalni fond (ESF)⁴⁵ i Europski fond za smjernice i jamstva u poljoprivredi (EAGGF).⁴⁶ Nakon prvog vala proširenja, 1975. godine osnovan je Europski fond za regionalni razvoj (ERDF)⁴⁷, čiji je glavni cilj bio preraspodjela proračunskih sredstava u najsiriromašnije regije.⁴⁸

Politika gospodarskog i socijalnog povezivanja jedna je od važnijih politika Europske unije. Osmišljena je za smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika između država članica Europske unije s ciljem poticanja regionalnog razvoja te smanjenja postojećih razlika u stupnju razvoja između njezinih regija. Uz regionalnu politiku, često se spominje pojam kohezijske politike. Riječ je o politikama čiji je osnovni cilj solidarnost i smanjivanje razlika koje su oduvijek postojale, a produbljuju se nakon ulaska u integracijski proces – Europsku uniju. Upravo je

⁴³ 2004. godine pridružuju se Češka, Estonija, Cipar, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Slovenija i Slovačka, 2007. godine Bugarska i Rumunjska, a 2013. Republika Hrvatska

⁴⁴ FRAJMAN-JAKŠIĆ, JA., NATER, N., PEKANOV, D. *Financiranje razvoja i restrukturiranje gospodarstva*, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2007. str. 1.

⁴⁵ European Social Fund

⁴⁶ European Agricultural Guidance and Guarantee Fund

⁴⁷ European Regional Development Fund

⁴⁸ ĐULABIĆ, V. *Regionalizam i regionalna politika*, Zagreb: Društveno veleučilište u Zagrebu, 2007. str. 21.

regionalna politika Europske unije najvažniji instrument za postizanje tzv. kohezije, kroz niz prilagodbi u sljedećim segmentima: razvoju infrastrukture, smanjivanju nezaposlenosti, poticanju industrije i svih oblika djelatnosti i u konačnici, održivom razvoju.⁴⁹

Stvaranje jedinstvenog tržišta pokrenulo je proces uvjetovanih prilagodbi tržišta država Europske unije s velikim utjecajem na društveno blagostanje njezinih građana. Upravo ovaj problem nužno je rješavati zajedničkim naporima unutar EU. Kako globalizacijski procesi diktiraju gospodarsko povezivanje i jačanje konkurentne sposobnosti, tako su nužne zahtjevne prilagodbe u regijama. Stvaranje jedinstvenog tržišta izazvalo je podjelu unutar same Europske unije. Naime, prisutna je tendencija koncentriranja razvoja u vrlo konkurentnim regijama uz sve uočljiviji zaostatak razvoja periferija. Jedinice lokalne i regionalne samouprave nisu u mogućnosti same financirati niz kapitalnih investicija, stoga se postavila nužnost pomaganja tim područjima. Problem se ne javlja isključivo kada se govori o gospodarskom zaostajanju određenih regija, već i u mogućem negativnom političkom scenariju.

U konačnici, to bi značilo „krizu postojanosti Europske unije“ i sukobljavanje s dugoročnim ciljevima. Upravo u tu svrhu, postoji niz programa unutar same unije koji su kreirani kako bi sustavno pomagali razvoju određenih regija. Regionalna politika Europske unije odnosi se na strukturne intervencije, budući da poteškoće u razvoju na razini regija utječu na ukupan gospodarski razvoj pojedinih država, a time posredno i Europske unije u cjelini. Temeljno načelo regionalne politike Europske unije je financijska solidarnost, koja se očituje u usmjeravanju financijskih sredstava kroz četiri strukturna i jedan kohezijski fond.

U grupu transfera koji ovise o projektima ubrajaju se transferi iz Strukturnih fondova, Kohezijskog fonda te sredstva za ruralni razvoj. Strukturni fondovi imaju tri glavna cilja: promoviranje razvoja strukturnih prilagodbi regija koje zaostaju u razvoju, ekonomska i socijalna potpora područjima sa strukturnim poteškoćama te potpora adaptaciji i modernizaciji politika i sustava za obrazovanje, trening i zapošljavanje. Strukturnim fondovima pomažu se isključivo regije čiji je BDP manji od 75% prosjeka Europske unije, a sufinanciraju se projekti do

49 KRAGULJ, D., PAREŽANIN, M. *Structural and Cohesion Funds-projects of Regional Development of EU*, Management, 2011. str 14-23.

maksimalno 75% iznosa opravdanih troškova. Korištenje Kohezijskog fonda dozvoljeno je zemljama koje imaju niži bruto nacionalni dohodak od 90% prosjeka zemalja EU.⁵⁰ Kohezijskim fondom financira se izgradnja transeuropskih transportnih mreža, projekti od posebnog značenja te ostale transportne aktivnosti i aktivnosti vezane za okoliš, a sufinanciraju se projekti do maksimalno 85% iznosa opravdanih troškova. Sredstva za ruralni razvoj podrazumijevaju financiranje iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj odobrena temeljem projektnih planova čime se potiče unaprjeđenje dosljednosti, transparentnosti i jasnoće financiranja ruralnog razvoja.

Stupanjem u punopravno članstvo u Europskoj uniji, Republici Hrvatskoj otvorila se mogućnost korištenja strukturnih fondova Europske unije, uključujući i EAFRD.⁵¹ Korištenjem prepristupnih fondova za poljoprivredu i ruralni razvoj, Republika Hrvatska je stekla neophodno iskustvo kroz pripremu programa za poljoprivredu i ruralni razvoj koji sadrže načela programiranja mjera ruralnog razvoja, njihove provedbe, praćenja, kontrole i ocjene. Države članice i regije dužne su osiguravati uravnoteženu provedbu politike ruralnog razvoja primjerenom raspodjelom sredstva između tri navedena tematska područja. Dodatno je potrebno osigurati i sredstva za provedbu inicijative LEADER.⁵² Taj europski model ruralnog razvoja, pokrenut 1991. godine, zasniva se na pristupu odozdo prema gore („bottom up“), uvažavanju lokalnih osobitosti i uspostavi lokalnih razvojnih partnerstva (lokalna akcijska grupa – LAG) u kojem predstavnici sva tri sektora sudjeluju u razvoju i provedbi lokalne razvojne strategije. Strategija se provodi projektima usmjerenim na rješavanje specifičnih lokalnih pitanja.⁵³

Pravni instrumentarij Zajednice osigurava cjelovitost politike ruralnog razvoja na čitavom području Europske unije zajedničkim strateškim smjernicama, financijskom podrškom novog Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj i Provedbenom uredbom Komisije. Zemlje članice u nacionalnim strategijama ruralnog razvoja razrađuju zajednička usmjerenja biranjem

⁵⁰SOPEK, P. *Proračunska perspektiva Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*, 2013. str. 4.

⁵¹Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj - Agricultural Fund for Rural Development

⁵² Kratica izvedena iz francuskog izraza „Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale“ (veze između aktivnosti za razvoj ruralne ekonomije)

⁵³ HMRR-Hrvatska mreža za ruralni razvoj, *Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja : priručnik za provedbu pristupa LEADER u Hrvatskoj*, 2010. str. 24., 36., 38.

razvojnih mogućnosti koje će stvarati najveću dodanu vrijednost na razini Zajednice, na regionalnoj i nacionalnoj razini.

Pristupanje novih zemalja utjecalo je na pad samog prosjeka BDP-a Europske unije, što je rezultiralo novom reformom regionalne politike. Razlozi za to proizlaze iz uočenih slabosti unije kao što su: dugoročna strukturna nezaposlenost uz nedovoljno sudjelovanje žena i starijih ljudi na tržištu rada, nedovoljno razvijen sektor usluga i drugi. Nemogućnost rješavanja problema neujednačenog gospodarskog razvoja i preljeva kapitala u već ionako razvijena područja, izaziva nuždu uvođenja sustava pomoći. Solidarnost i kohezija ključni su pojmovi regionalne politike Europske unije – stvaranje pogodnosti za građane i regije koje su gospodarski i socijalno u nepovoljnijem položaju u odnosu na prosjeke Europske unije, te postojanost pozitivnih pogodnosti u smanjivanju nastalog jaza.⁵⁴

Nejednakosti mogu biti rezultat dugoročnih posljedica geografske nedostupnosti, udaljenosti određenih krajeva, ali isto tako mogu biti posljedica socijalnih i gospodarskih promjena koje su se počele događati početkom 90-ih godina u zemljama Istočne i Srednje Europe. Utjecaj ovih efekata očituje se ponajprije u smanjenju životnog standarda stanovništva određenih regija, socijalnoj isključenosti, slabijoj kvaliteti obrazovnog sustava, visokoj stopi nezaposlenosti i neadekvatnoj infrastrukturi.

Poljoprivreda je od samog osnutka Europske zajednice bila jedna od glavnih tema kao i jedna od glavnih točaka Rimskih ugovora 1957. godine. Takav naglasak na poljoprivredu stavljen je zbog sjećanja na nestašice hrane i poljoprivrednih zaliha u Europi nakon Drugoga svjetskog rata.⁵⁵Rimski ugovori definirali su osnovne točke Zajedničke poljoprivredne politike (Common agricultural policy - CAP). Načela ZPP-a uobličena su na Konferenciji u Stresi 1958. godine. Dvije godine poslije, mehanizme ZPP-a prihvatilo je šest zemalja osnivačica Europske zajednice. ZPP se počeo primjenjivati 1962. godine.⁵⁶

⁵⁴RAMNICEANU, I., ACKRILLI, R. *EU Rural Development Policy in the New Member States: Promoting Multifunctionality?*, Journal of Rural Studies, 2007. Vol .23 br. 4., str. 25.

⁵⁵ STRADLING, R., *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2003. str. 9.

⁵⁶ European Commission (2006), *Enlargement, Two Years After: An Economic Evaluation*, Occasional Papers, Brussels: European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs. ,2006.

ZPP se sastoji od skupine pravila i mehanizama koji reguliraju proizvodnju, prodaju i plasiranje poljoprivrednih proizvoda u Europskoj uniji, uz poseban naglasak na razvoj seoskih područja. Zajednička poljoprivredna politika je jedno od najvažnijih područja djelovanja i koncentracije sredstava kojima raspolaže Europska unija. Takav položaj poljoprivrede ne zauzima samo zato što na nju otpada 50% proračuna EU, broja ljudi i područja koje obuhvaća, nego i zbog simbolične važnosti i prijenosa suvereniteta u tom području, s nacionalnog na viši europski stupanj. Važnost ZPP-a ogleda se i u velikoj povezanosti s reguliranjem jedinstvenog tržišta i Europske monetarne unije - dvaju ključnih temelja za provedbu plana europske integracije.⁵⁷

Ciljevi ZPP-a definirani su prema članku 39 Ugovora o funkcioniranju Europske unije, a koji glase: podizanje poljoprivredne produktivnosti promicanjem tehničkog napretka, racionalnog razvoja poljoprivredne proizvodnje i optimalnog korištenja proizvodnih faktora, posebno radne snage. Osiguravanje životnog standarda za poljoprivrednu populaciju, osobito podizanje primanja osoba koje se osobno bave poljoprivredom. Također, uz to teži se stabilizaciji tržišta, sigurnosti opskrbe tržišta i osiguranju poljoprivrednih proizvoda za potrošače po razumnim cijenama.

Tri su načela (definirana još 1962.), na kojima se temelji Zajednička poljoprivredna politika⁵⁸:

1. Jedinstveno tržište koje ima dva značenja: primjenu (na poljoprivredne proizvode) pravila o slobodnom prometu robe između država članica i određivanje zajedničkih cijena i pomoći, bez obzira na sjedište ekonomskog subjekta. Korektna primjena tog načela zahtijeva zajedničko reguliranje cijena, isplaćivanja pomoći i pravila konkurencije, harmonizaciju propisa o zdravstvenom osiguranju i administrativnim postupcima kao i zajedničku vanjskotrgovinsku politiku;
2. Prioritetnost Unije. Tim načelom osiguravaju se aktivnosti na dva stupnja: davanje prioriteta poljoprivrednim proizvodima iz Unije pred uvoznim proizvodima i zaštitom

⁵⁷ LOVEC, M., ERJAVEC, E. „Veliki praasak“ proširenja i reforma Zajedničke politike, Društvena istraživanja, Vol. 21., No. 2., 2010. str. 223., 224.

⁵⁸ ĐURDEVIĆ, Z. Proračun Europske unije, *Financijska teorija i praksa* 28 (2) str. 181-202, 2004.

unutarnjeg tržišta od poremećaja izazvanih nekontroliranim uvozom poljoprivrednih proizvoda s niskim cijenama, kao i od poremećaja na svjetskom tržištu.

3. Financijska solidarnost. Troškovi koji proizlaze iz primjene Zajedničke poljoprivredne politike moraju biti podijeljeni među svim zemljama članicama, bez obzira na njihov nacionalni interes.

Napredak politike ruralnog razvoja od samog se početka kretao u smjeru širenja njenog opsega i općenitog prilagođavanja kako bi odražavala prioritete EU. Naglašeno poticanje ulaganja u postizanje uspješnosti, omogućilo je mnogim poljoprivrednicima svladavanje novih postupaka, moderniziranje opreme i objekata te provedbu temeljnog restrukturiranja čime je ostvarena njihova veća konkurentnost. K tomu su utvrđene odredbe od važnosti za dobrobit okoliša koje prije svega pomažu u preokretu s obzirom na pitanje bioraznolikosti, emisije stakleničkih plinova, kvalitete tla i vode te očuvanja krajolika. Politika ruralnog razvoja također odgovara na potrebu podržavanja različitih oblika zapošljavanja i pružanja temeljnih usluga u ruralnim područjima, što olakšava promicanje kvalitete života kao važnog čimbenika u održavanju blagostanja ruralnih zajednica.⁵⁹

U skladu sa strategijom Europa 2020. te ukupnim ciljevima ZPP-a, glavna misija politike ruralnog razvoja EU u razdoblju 2014.-2020. može se definirati kroz tri dugoročna strateška cilja koji trebaju pridonijeti⁶⁰:

- konkurentnosti poljoprivrede,
- održivom upravljanju prirodnim resursima i klimatskim mjerama,
- prostorno uravnoteženom razvoju ruralnih područja.

Znanje, vještine i inovacije temelj su održivog razvoja. Ruralnim područjima često je potrebno pružiti potporu u tom smislu (na primjer, samo 20% poljoprivrednika EU ima formalnu

⁵⁹MURRAY, C. BECKMANN, V., et al. *The Governance of Cooperation - Policy implications for rural Central and Eastern Europe*, Journal of Rural Cooperation. 2008, Vol. 36, str. 87-100.

⁶⁰ Ministarstvo poljoprivrede, *Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.*, 2014.,

poljoprivrednu izobrazbu), a potrebno je i smanjiti jaz između istraživača i poljoprivrednika ili šumara.

Različite sile ugrožavaju prihode poljoprivrednika. To znači da oni, bez obzira na različite modele poljoprivredne proizvodnje, i dalje trebaju raditi na svojoj konkurentnosti. U nekim slučajevima potrebno je daljnje restrukturiranje.⁶¹ S obzirom da je samo šest posto upravitelja poljoprivrednih gospodarstava mlađe od 35 godina, potrebno je više poticati mlade ljude da svoju energiju i ideje prenose u sektor poljoprivrede.⁶²

Položaj poljoprivrednika u prehrambenom opskrbnom lancu može biti relativno slab, no oni mogu ostvariti prednosti boljom zajedničkom organizacijom koja vodi k većim prihodima. Jedan od načina na koji to mogu ostvariti je putem lokalnih tržišta i kratkih prehrambenih lanaca. Alati za upravljanje rizicima potrebni su kako bi poljoprivrednicima olakšali borbu s neizvjesnostima s obzirom na vremenske uvjete, bolesti životinja i nestabilnost tržišta.

Pritisци na okoliš i nadalje su vrlo naglašeni. Na primjer, za samo 17% staništa EU i 11% ekosustava smatra se da su u „povoljnom” stanju, višak hranjivih tvari i dalje je prisutan u nekim vodnim cjelinama (iako je kod nekih drugih primjetan i napredak), a 45% zemljišta EU suočen je s problemom loše kvalitete. Potrebno je nositi se s navedenim poteškoćama te ojačati povoljne učinke poljoprivrede i šumarstva na okoliš.⁶³

U svim sektorima gospodarstva „pametna” i „održiva” razvoj podrazumijeva brigu o rijetkim resursima. Poljoprivreda mora učinkovitije koristiti energiju i vodu (na poljoprivredna gospodarstva otpada oko 24% ukupno crpljene vode u EU) uz istovremeno smanjenje emisije stakleničkih plinova te izdvajanje i skladištenje ugljika. Poljoprivreda i drugi ruralni sektori mogu osigurati osnovne sirovine za potrebe bio-gospodarstva.⁶⁴

⁶¹ BABIĆ, M. *Strategija gospodarskog razvoja*, Obnovljeni život(63)2,2008. , str. 220.

⁶² Ruralni razvoj EU nakon 2013., *Vodič kroz prijedlog europske komisije*, Europska unija, 2011., str. 7.

⁶³PECOTIĆ, J., et.al. Regionalna politika i koordinacija strukturalnih instrumenata: Regionalna politika Europske unije, *Implikacije pridruživanja Europskoj uniji za lokalnu samoupravu u Republici Hrvatskoj: Regionalna politika i okoliš*, 2005. str. 28.

⁶⁴ MIKUS, O.,FRANIC, R., et al.,The evaluation of rural competitiveness in creating a policy of rural development in Croatia,*JOURNAL OF FOOD AGRICULTURE & ENVIRONMENT*, 2012., Vol. 10. , str. 40.

Puno se može učiniti kako bi se potaknulo stvaranje šireg spektra kvalitetnijih radnih mjesta i podigla razina ukupnog lokalnog razvoja.

3.1. Program ruralnog razvoja u funkciji razvoja poljoprivrede

Svaka zemlja podnosi Europskoj komisiji strateški plan koji sadrži smjernice za provedbu prioriteta EU-a imajući u vidu nacionalne i regionalne potrebe. Plan se provodi kroz programe ruralnog razvoja. Europski poljoprivredni fond djeluje u zemljama članicama kroz program ruralnog razvoja. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe. Konkretno, poboljšava upravljanje i kontrolu nad politikom ruralnog razvoja za razdoblje 2007. - 2013. fond se financira sredstvima Zajedničke poljoprivredne politike i pridonosi ostvarivanju ciljeva strategije Europa 2020 promicanjem održivog ruralnog razvoja u cijeloj Europskoj uniji. Pridonosi ekološkoj i teritorijalnoj ravnoteži, zaštiti klimatskih uvjeta i uvođenju inovacija u poljoprivredni sektor.⁶⁵

Za razdoblje od 2007. do 2013. godine, programu je namijenjeno 96,4 milijarde eura. U novom financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine, planirani proračun programa trebao bi iznositi 84,93 milijarde eura.⁶⁶ Provedbom IPARD⁶⁷ programa na raspolaganju je iznos od 22,5-27.7 milijuna eura. U Programu ruralnog razvoja na raspolaganju je 12 puta veći iznos, odnosno 332 milijuna eura godišnje. Od toga se iznosa se plaćaju sve mjere koje se provode. Najviše sredstava od ukupnog iznosa ode na mjeru 4 - Ulaganje u fizičku imovinu, potom i mjeru 6 -Razvoj poljoprivrednih gospodarstava.

3.2. Ciljevi, aktivnosti i korisnici Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj

Uredba ruralnog razvoja EU definira se kroz tri dugoročna strateška cilja i šest prioriteta.⁶⁸

Opći ciljevi EAFRD-a⁶⁹ su:

⁶⁵Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, *Europski poljoprivredni fondovi*, 2013.

⁶⁶Hrvatska mreža za ruralni razvoj – HMRR, *Ruralni razvoj EU nakon 2013. - Vodič kroz prijedloge Europske komisije*, 2014.

⁶⁷ IPARD-pretprijetni program Europske unije

⁶⁸Ministarstvo poljoprivrede, *Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.*, 2014.,

- Jačanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora i poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima,
- Zaštita okoliša izvan urbanih područja,
- Poticanje diverzifikacije ruralnog gospodarstva

Ruralni razvoj pridonosi konkurentnosti poljoprivrede, održivog razvoja upravljanja prirodnim resursima i klimatskim promjenama te uravnoteženju teritorijalnog razvoja ruralnih područja. U skladu sa strategijom Europa 2020, podrška za ostvarivanje ciljeva ruralnog razvoja planira se ostvariti kroz sljedećih šest aktivnosti:

- PRIORITET 1: Promicanje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima
- PRIORITET 2: Povećanje održivosti poljoprivrednih gospodarstava te konkurentnosti svih vrsta poljoprivrednih djelatnosti u svim regijama, promovirajući pri tome i inovacijske poljoprivredne tehnologije, kao i održivo upravljanje šumom
- PRIORITET 3: Promicanje organiziranja lanaca prehrane, uključujući preradu i traženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobiti životinja te upravljanja rizicima u poljoprivredi
- PRIORITET 4: Obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava vezanih uz poljoprivredu i šumarstvo
- PRIORITET 5: Promicanje učinkovitosti resursa i pomaka prema klimatski elastičnom gospodarstvu s niskom razinom ugljika u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru
- PRIORITET 6: Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj u ruralnim područjima

Aktivnosti koje se podupiru programu svrstane su u četiri kategorije⁷⁰: konkurentnost, zaštita okoliša i upravljanje zemljištem, gospodarska raznolikost i kvaliteta života te LEADER.⁷¹ Prva kategorija obuhvaća aktivnosti poput otvaranja novih trgovina za poljoprivredne i šumarske

⁶⁹ Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj - Agricultural Fund for Rural Development, Ciljevi programa,

⁷⁰ Europski fondovi, *Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj*, 2014.

⁷¹ Kratica izvedena iz francuskog izraza „Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale“ (veze između aktivnosti za razvoj ruralne ekonomije)

proizvode, poboljšanje ekološke učinkovitosti na farmama i u šumarstvu, modernizacija poljoprivrednih gospodarstava, povećanje gospodarske vrijednosti šuma, prerada i tržišni plasman poljoprivrednih i šumarskih proizvoda, prilagodba standardima EU, poboljšanje i razvoj infrastrukture, razvoj poslovnih vještina, pružanje savjetodavnih usluga i organizacija strukovnog usavršavanja u ruralnim područjima, potpora novim, mladim poljoprivrednicima i prijevremeni odlazak poljoprivrednika u mirovinu. Druga kategorija podupire bio-raznolikost, očuvanje i razvoje ekoloških poljoprivrednih i šumarskih sustava i tradicionalnih poljoprivrednih krajolika, očuvanje voda te mjere usmjerene na smanjenje efekata klimatskih promjena. Treća kategorija podupire raznolikost ruralnog gospodarstva i kvalitetu života u ruralnim područjima što bi značilo pokretanje i razvoj seoskog turizma i eko-turizma, oživljavanje i komercijalizacija lokalnih obrta te ponuda novih usluga. Četvrta kategorija odnosno LEADER (povezanost aktivnosti za razvoj ruralnog gospodarstva) predstavlja koncept kojim se ruralno stanovništvo i lokalni čimbenici nastoje mobilizirati.

Sredstvima se mogu koristiti poljoprivredni gospodarski subjekti, poljoprivredne organizacije, udruge i sindikati, udruge za zaštitu okoliša, organizacije koje pružaju usluge u kulturi zajednice, uključujući medije, udruge žena, poljoprivrednici, šumari i mladi. Mehanizimi Zajedničke poljoprivredne politike odgovaraju potrebama i nude rješavanje problema hrvatske poljoprivrede i ruralnih područja mjerama ruralnog razvoja.⁷²

3.3. Razvojne mjere Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj u funkciji razvoja poljoprivrede

Ulaskom u EU, Republika Hrvatska je dobila mogućnost korištenja fondova Kohezijske (Regionalne) politike EU. U proračunu EU za razdoblje 2014. - 2020. godine, za Republiku Hrvatsku je predviđeno oko 8,6 milijardi eura za sufinanciranje razvojnih projekata.⁷³ Važnost fondova EU za poticanje gospodarskog razvoja u Republici Hrvatskoj leži i u činjenici da je udio

⁷² JURIŠIĆ, Ž. *Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost i sutrašnjica*, 2013. str. 220.

⁷³ Hrvatska gospodarska komora, *Fondovi Eu i Junckerov plan-potencijal koje je nužno iskoristiti*

sredstava fondova EU u financiranju javnih investicija u državama istočne Europe u razdoblju 2010. - 2012. godine bio više od 50 %.⁷⁴

Udio EU sredstava u 2015. godini povećao se usporedno s prethodnim godinama. Iz slike 1 vidljivo je kako su u prethodnim godinama sredstva većinom isplaćena iz HR proračuna, no u 2015. se bilježi najviši do sad isplaćeni novac, kad je riječ o EU fondovima u poljoprivredi.

Slika 1: Udio EU sredstava i HR sredstava u ukupno isplaćenim poljoprivrednim potporama po pojedinim godinama⁷⁵

Od početka 2015. godine Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju isplatila je ukupno 3,7 milijardi kuna potpore poljoprivrednim proizvođačima, od toga iznosa iz EU fonda refundirano je više od polovice sredstava u iznosu od 2,1 milijardu kuna. (slika 2).

⁷⁴ BILAS, V., FRANC, S., COTA, A. *Predpristupni fondovi Europske unije i Republika Hrvatska*, Ekonomska misao i praksa, 20 (2011), 1 ; str. 303.-309.

⁷⁵ Izvor: Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, *Najveći uspjeh u povijesti korištenja EU fondova u poljoprivredi*

Slika 2: Financiranje poljoprivrede i ribarstva RH iz proračuna EU u razdoblju 2011.-2015.⁷⁶

Uredbom su propisane i mjere u okviru kojih će EU dodjeljivati potporu za ruralni razvoj, a te mjere su:⁷⁷

1. Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja (MJERA 1) - Viša obrazovna struktura poljoprivrednog stanovništva će u konačnici pozitivno utjecati na društveno-gospodarski razvoj ruralnih područja i konkurentnosti hrvatske poljoprivrede. Podmjere: 1.1. Potpora za strukovno osposobljavanje i aktivnosti stjecanja vještina i 1.2. Potpore za demonstracije aktivnosti i informativne aktivnosti.

2. Pružanje savjetodavnih usluga i obavljanje poslova na gospodarstvu (MJERA 2) - Svi savjeti vezani uz poljoprivrednu proizvodnju i šumarstvo, plaćaju se iz sredstava Programa ruralnog razvoja. Korist od mjere će imati i sami savjetodavci jer će se iz mjere plati i njihovo usavršavanje. Podmjere 2.1. Potpora za pružanje savjetodavnih usluga i 2.3. Potpora za osposobljavanje savjetnika.

3. Programi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu (MJERA 3) - Registracijom i zaštitom naziva poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda oznakom izvornosti, oznakom zemljopisnog

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Ministarstvo poljoprivrede, *Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.*, 2014.

podrijetla ili oznakom zajamčeno tradicionalnog specijaliteta podiže se vrijednost istog, što istovremeno znači i povećanje dohotka za proizvođača tog proizvoda. Ne manje važan je i utjecaj takvih proizvoda na doprinos održivom razvoju ruralnih područja, jačanje turističke ponude. Podmjere 3.1. Potpora za novo sudjelovanje u sustavima kvalitete i 3.2. Potpora za aktivnosti informiranja i promicanja koje provode skupine proizvođača na unutrašnjem tržištu.

4. Ulaganja u fizičku imovinu (MJERA 4) - U sklopu ove mjere prihvatljiva su brojna ulaganja koja su Hrvatskim poljoprivrednicima postala dostupna već za trajanje predpristupnog programa IPARD. Mjera omogućava brojna ulaganja u primarnu poljoprivredu i preradu poljoprivrednih proizvoda, kao i u djelatnosti usmjerene ka navodnjavanju poljoprivrednih površina i očuvanja krajobraznih vrijednosti. Podmjera 4.1. Potpora za ulaganje u poljoprivredna gospodarstva, Podmjera 4.2. Potpora za ulaganje u preradu, marketing i/ili razvoj poljoprivrednih proizvoda, Podmjera 4.3. Potpora za ulaganje u infrastrukturu vezano uz razvoj, modernizaciju ili prilagodbu poljoprivrede i šumarstva, Podmjera 4.4. Potpora neproizvodnim ulaganjima vezanim uz postizanje agro-okolišnih i klimatskih ciljeva.

5. Obnova poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama (MJERA 5) - Podmjera 5.2. Potpora za ulaganje u obnovu poljoprivrednog zemljišta i proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama, nepovoljnim klimatskim prilikama i katastrofalnim događajima.

6. Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja (MJERA 6) - Demografska obnova opustošenih ruralnih područja Republike Hrvatske, jedan je od važnijih ciljeva Programa ruralnog razvoja. Kako bi se potakao ostanak mladih u ruralnim područjima odnosno njihovih povratak iz gradova, nužno je osigurati primjerene životne i radne uvjete. Upravo je jedan od važnijih ciljeva ove mjere, omogućiti mladima zapošljavanje i izvan poljoprivrednih zanimanja. Podmjere 6.1. Potpora mladim poljoprivrednicima, Podmjera 6.2. Potpora ulaganja u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području, Podmjera 6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava.

7. Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima (MJERA 7) - Podmjera 7.1. Sastavljanje

i ažuriranje planova za razvoj općine i sela u ruralnim područjima i njihovih temeljnih usluga te planova zaštite i upravljanja koji se odnosi na lokalitete Natura 2000. i druga područja visoke prirodne vrijednosti, Podmjera 7.4. Ulaganje u pokretanje, poboljšanje, ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu.

8. Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje isplativosti šuma (MJERA 8) – Podmjera 8.5. Potpora za ulaganje u poboljšanje otpornosti i okolišne vrijednosti šumskih ekosustava, Podmjera 8.6. Potpora za ulaganje u šumarske tehnologije te u preradu, mobilizaciju i marketing šumskih proizvoda.

9. Uspostavljanje skupina i organizacija proizvođača (MJERA 9) – Podmjera 9.1. Uspostava proizvođačkih grupa i organizacije u poljoprivrednim i šumarskom sektoru.

10. Poljoprivreda, okoliš i klimatski uvjeti (MJERA 10) - Podmjera 10.1. Plaćanje obaveza povezanih s poljoprivredom, okolišem i klimatskim promjenama, Podmjera 10.2. Potpora za očuvanje i održivu uporabu i razvoj genetskih resursa u poljoprivredi.

11. Ekološki uzgoj (MJERA 11) – Podmjera 11.1. Plaćanje za prijelaz na prakse i metode ekološkog uzgoja, Podmjera 11.2. Plaćanje za održavanje praksi i metoda ekološkog uzgoja.

12. Plaćanja povezana s područjima s prirodnim ograničenjima (MJERA 13) - Podmjera 13.1. Plaćanja u gorsko planinskim područjima GPP, Podmjera 13.2. Plaćanja u područjima sa značajnim prirodnim ograničenjima-PPO.

13. Suradnja (MJERA 16) – Podmjera 16.1. Potpora za osnivanje i rad operativnih skupina Eurospkog inovacijskog partnerstva (EIP) za poljoprivrednu produktivnost i održivost, Podmjera 16.2. Potpora za pilot-projekte i za razvoj novih proizvoda, postupaka, procesa i tehnologija.

14. Upravljanje rizicima (MJERA 17) – Podmjera 17.1. Premije za osiguranje usjeva, životinja i biljaka.

15. LEADER (MJERA 19) – Potpora 19.1. Pripremna pomoć, Podmjera 19.2. Provedba operacije unutar CLLD strategije, Podmjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a, Podmjera 19.4. Tekući troškovi i animacije.

Svaka od navedenih mjera i podmjera mora odgovarati uvjetima koji su propisani prema fondu. Potrebno je držati se odredbi kako bi se postigao željeni rezultat, odnosno ostvarenje poticaja koji će se uložiti u određeno poslovanje. U razdoblju od 2011.-2013. mjere su financirane pomoću IPARD programa, u 2014. iz Europskog jamstvenog fonda, a u 2015. godini pomoću Europskog poljoprivredno jamstvenog fonda, Europskog fonda za ruralni razvoj i Europskog fonda za ribarstvo. U tablici 1 mogu se iščitati isplaćeni iznosi.

Tablica 1: Poljoprivredne potpore isplaćene u razdoblju 2011.-2015.

Godina	HR račun	EU račun	Ukupno
2011.	3.443.191.518,31	16.755.490,34	3.459.947.008,65
2012.	3.042.128.534,68	93.968.728,15	3.136.097.262,83
2013.	2.420.313.231,72	140.982.057,97	2.561.295.289,69
2014.	1.788.896.459,24	845.999.988,89	2.634.896.448,13
2015.	1.599.005.823,24	2.113.483.731,67	3.712.489.554,91

Izvor: Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, *Najveći uspjeh u povijesti korištenja EU fondova u poljoprivredi*, raspoloživo na: <http://www.apprh.hr/najveci-uspjeh-u-povijesti-koristenja-eu-fondova-u-poljoprivredi-1685.aspx> [pristupljeno 29.03.2016.]

Tablica 1 prikazuje isplaćene poljoprivredne potpore u razdoblju od 2011. do 2015. godine. U drugom stupcu po godinama su prikazani iznosi koji su isplaćeni iz HR računa, gdje se vidi da je najveći isplaćeni iznos bio u 2011. godini, a u 2015. se taj iznos znatno smanjio. U trećem stupcu vidljivo je kako se iznos plaćanja iz EU računa s godinama povećavao. Stupac ukupno daje nam uvid koliko je izdvojeno sredstava iz HR računa i EU računa zajedno.

4. MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE

Republika Hrvatska je u 2015. izašla iz višegodišnje recesije. Realni BDP se od 2008. do 2014. smanjio za više od 12%, a nezaposlenost se naglo povećala s manje 9% na više od 17%. Stanje se počelo popravljati krajem 2014., te je 2015. rast realnog BDP-a nadmašio očekivanja. U 2015. godini ukupna vrijednost BDP-a iznosila je gotovo 44 milijarde⁷⁸ Eura. Predviđa se da je rast BDP-a u 2015. dosegnuo 1,8%. Bruto domaći proizvod po stanovniku u 2015. godini prosječno je iznosio 10.390 Eura. Predviđa se da će do 2017. rast BDP-a doseći 2,1%, a nezaposlenost smanjiti ispod 14% dok bi se suficit tekućeg računa trebao stabilizirati na približno 3% BDP-a.⁷⁹ Ulaganja bi trebala početi snažnije rasti, zahvaljujući sredstvima i investicijskim fondovima EU-a.

Vukovarsko-srijemska županija nalazi se na samom istoku Republike Hrvatske. Istočna granica sa Srbijom i južna s Bosnom i Hercegovinom ujedno je i državna granica Republike Hrvatske ukupne dužine 266,2 km, 148,2 km riječne granice uz Dunav i Savu te 118 km kopnene granice prema Srbiji.⁸⁰ Prostire se na površini od 2.448 km², a prema prvim rezultatima Popisa stanovništva iz 2011. godine na području županije živi 180.117 stanovnika. Županija sa sjedištem u Vukovaru obuhvaća pet gradova (Vukovar, Vinkovci, Županja, Ilok i Otok) i 26 općina sa 84 pripadajuća naselja.⁸¹

Karakteristično za strukturu gospodarstva Županije u odnosu na strukturu gospodarstva RH jest da su ukupni prihodi Županije porasli za 25,5 % na godišnjoj razini, a na razini države 3,3%. Temeljna razlika kada se uspoređuje struktura ukupnog prihoda na razini RH i razini Županije jeste u tome što su na državnoj razini prihodi dijelom koncentrirani u dvije djelatnosti-prerađivačke industrije (25,6%) i trgovine na veliko i malo (33,7%), a potom se disperziraju na veći broj djelatnosti sa udjelom od 3,0 do 6,7%.⁸² U strukturi ukupnih prihoda gospodarstva Županije situacija je drugačija i prihodi su koncentrirani u četiri velike grupe prihoda, odnosno

⁷⁸tržišne cijene-tekuće

⁷⁹ Hrvatska gospodarska komora, *Gospodarska kretanja 1/2/2016.* str. 7., 31.

⁸⁰ *Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije : okrugli stol o prijedlogu "strategije"*, Vukovar, 11.06.2004. Osijek : Ekonomski fakultet ; Vukovar : Vukovarsko-srijemska županija, 2004. str. 10.

⁸¹ *Informacije o stanju gospodarstva Vukovarsko-srijemske županije*, Vukovar, 2013. str. 2.

⁸² *Informacije o stanju gospodarstva Vukovarsko-srijemske županije*, Vukovar, 2015. str. 17., 18.

djelatnosti: prerađivačka industrija ponovno najviše participira u ukupnim prihodima(25,7%), potom slijede djelatnosti opskrbe el. energijom, plinom i parom(24,8%), trgovino na veliko i malo (22,2%) te djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva(15,6%). Prihodi iz djelatnosti građevinarstva participiraju sa 5,1% i već nekoliko godina za redom imaju tendenciju pada. Navedene djelatnosti su unatoč postotnom smanjenju u sudjelovanju u ukupnim prihodima, u apsolutnim iznosima ostvarili relativno zadovoljavajući rast.⁸³

Ostvareni ukupni prihod Županije u 2014. godini iznosi 9,6 mlrd. kuna. Različitim mjerama se treba utjecati na ostvarivanje gospodarskog rasta, u samoj Županiji poticajnim mjerama, fondovima EU što će u konačnici rezultirati bržim gospodarskim razvojem Županije sa znatno povoljnijom strukturom gospodarstva.

4.1. Broj i kretanja stanovnika u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine Republika Hrvatska je imala ukupno 4.284.889 stanovnika ili 75,71 stanovnika na jedan četvorni kilometar. Iza ove prosječne gustoće naseljenosti prostora Republike Hrvatske, po regijama, zamjetna je vrlo neujednačena razmještenost stanovništva. Unutar regija i županija zamjetne su značajne razlike glede gustoće naseljenosti i općega kretanja stanovništva, posebice između gradskih i seoskih područja, odnosno između izrazitijih urbanih i ruralnih općina te između naselja u nizinsko-ravničarskim i brdsko-planinskim područjima. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u 556 jedinica lokalne samouprave (429 općina i 127 gradova)⁸⁴ zabilježene su velike razlike u gustoći napučenosti stanovništva u odnosu na prethodna popisna razdoblja.

Prema popisu stanovnika u Republici Hrvatskoj broj stanovnika u Vukovarsko-srijemskoj županiji opada: 1991. broj stanovnika iznosio je 231.241, 2001. godine broj stanovnika je pao na 204.768., a 2011. godine na 180.117. Pad broja stanovnika između dva popisa 2009.-2001. je uzrokovano posljedicama Domovinskog rata, no između 2009.-2011. posljedica je smanjenje

⁸³ Ibid.

⁸⁴DZS, *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.*, str. 7.

gospodarske aktivnosti, gašenje velikih gospodarskih subjekata.⁸⁵ Posebno obilježje Županije predstavlja relativno visok udjel nacionalnih manjina u ukupnom broju stanovnika. S udjelom oko 20% VSŽ ima najveći udjel među županijama. Unatoč značajnom udjelu ruralnog stanovništva, gustoća naseljenosti je iznad prosječna, što se može ocijeniti kao važan razvojna prednost u odnosu na druge županije ruralnog karaktera. Podaci o kretanju broja stanovnika u razdoblju 2001.-2011. Pokazuje da su negativna demografska kretanja nastavljena. U 2011. godini broj se stanovnika u odnosu na 2001. smanjio, demografska situacija je nepovoljna. Vukovarsko-srijemska županija se nalazi u grupi s najlošijim demografskim pokazateljima. Negativni demografski trendovi su karakteristični za većinu slavonskih županija čime se Vukovarsko-srijemska županija uklapa u širi trend smanjenja broja stanovništva na području istočne Republike Hrvatske.

Prirodni prirast kao razlika živorođenih i umrlih osoba u Vukovarsko-srijemskoj županiji je kontinuirano negativan, u 2014. godini taj broj je bio -619.⁸⁶ Pored negativnog prirodnog prirasta Županija kontinuirano bilježi i negativan saldo migracija, što znači da se više stanovništva odseljava nego doseljava. Migracije su negativno utjecale na promjene ukupnog broja stanovnika u odnosu na prirodni prirast. Pokazatelji dobne strukture stanovništva ukazuju na trend postupnog starenja stanovništva, što je u skladu s trendom na nacionalnoj razini. Premda Županija bilježi relativno niži udjel starijeg stanovništva u odnosu na mlađe stanovništvo, u uspoređi s nacionalnom razinom situacija se pogoršava, što je prvenstveno posljedica sve slabijega prirodnog prirasta. Svi korišteni demografski pokazatelji samo potvrđuju da je situacija jako loša te da bi u slučaju nastavljanja s negativnim trendovima demografska struktura mogla postati ozbiljna zapreka budućem razvoju Županije.

4.2. Analiza gospodarstva u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Gospodarski razvoj je usporen i zbog nedovoljno razvijene lokalne cestovne infrastrukture, koja je neravnomjerno raspoređena i koncentrirana uz veće urbane centre. Neophodna poboljšanja

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ DZS, *Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2014.*

regionalnog, a posebice lokalnog prometa osigurat će pristupačnost i povezanost udaljenijih ruralnih naselja i omogućiti im da iskoriste svoj gospodarski potencijal i podignu ukupnu kvalitetu života.

Područje Vukovarko-srijemske županije prije Domovinskog rata bilo je gospodarski razvijeno s visokoproduktivnom poljoprivredom i snažnom prerađivačkom industrijom. U Županiji su za vrijeme recesije znatno smanjeni proračunski prihodi središnje države, županije, općina i gradova. Otežana je prodaja županijskih proizvoda na hrvatskom tržištu, dolazi do smanjenja prometa trgovina na malo, pada industrijske proizvodnje i broja zaposlenih. Gospodarska djelatnost koncentrirana je u gradovima i to prvenstveno u Vinkovcima i Vukovaru. Prema razini BDP-a po stanovniku (42.227 kn) Vukovarsko-srijemska županija je na predzadnjoj poziciji na području RH, ispred Brodsko-posavske županije, odnosno ispod granice od 60% prosjeka Hrvatske.⁸⁷ U razdoblju 2001.-2007. Nije došlo do smanjenja zaostajanja Vukovarsko-srijemske županije. Udjel Županije u bruto dodanoj vrijednosti Republike Hrvatske u promatranom razdoblju smanjen je s 2,8 % na 2,7%.⁸⁸

Poduzetnici u RH tijekom 2014. godine su ostvarili 618,8 milijardi ukupnog prihoda, dok su u isto vrijeme poduzetnici u Vukovarsko – srijemskoj županiji ostvarili 12,6 milijardi ukupnog prihoda. Vukovarsko - srijemska županija u ukupnim prihodima poduzetnika RH participira sa 2,04%. Ukupni prihodi na razini države rasli su 3,3% na godišnjoj razini, dok su na razini Županije porasli za 25,5% na godišnjoj razini. U županiji je ostvaren ukupan prihod u iznosu od 9,7 mlrd. kuna što se „poklapa“ s trendovima iz prethodnih godina kada je ukupan prihod poduzetnika u Županiji bio između 9,5 i 10,0 mlrd. kuna. Temeljna razlika kada uspoređujemo strukturu ukupnog prihoda na razini RH i razini županije jeste u tome što su na državnoj razini prihodi dijelom koncentrirani u dvije djelatnosti - prerađivačke industrije (25,6%) i trgovine na veliko i malo (33,7%), a potom se disperziraju na veći broj djelatnosti sa udjelom od 3,0 do 6,7%. Ovakva struktura je više-manje bila i prethodnih godina, tako da za navedeno možemo reći da ima obilježje višegodišnjeg trenda.

⁸⁷ *Strategija razvoja ljudskih potencijala Vukovarsko-srijemske županije 2011.-2013.* str. 9., 10.

⁸⁸ Izvor: Državni zavod za statistiku – Priopćenje br. 12.1.2., Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, Prostorne jedinice za statistiku 2. razine i Županije u 2007., ožujak 2010.

U strukturi ukupnih prihoda gospodarstva Županije situacija je drugačija i prihodi su koncentrirani u četiri velike grupe prihoda, odnosno djelatnosti - prerađivačka industrija ponovo najviše participira u ukupnim prihodima (25,7%), potom slijede djelatnosti opskrbe el. energijom, plinom i parom (24,8%), trgovina na veliko i malo (22,2%), te djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (15,6%).⁸⁹ Od ostalih djelatnosti treba još spomenuti prihodi iz djelatnosti građevinarstva koji participiraju sa 5,1% u ukupnoj strukturi i koji već nekoliko godina za redom imaju tendenciju pada. Za sve naprijed navedene djelatnosti treba naglasiti da su unatoč postotnom smanjenju u sudjelovanju u ukupnim prihodima, u apsolutnim iznosima ostvarili relativno zadovoljavajući rast koji nagovještuje gospodarski oporavak. Ovaj rast je osobito važan kada govorimo o poljoprivredi, šumarstvu, prerađivačkoj industriji i građevinarstvu, djelatnostima koje u biti predstavljaju okosnicu domicilnog gospodarstva.

Poljoprivreda je jedan od najznačajnijih segmenata ukupnog gospodarstva Vukovarsko-srijemske županije. U Republici Hrvatskoj poljoprivrednih gospodarstava je 186.333, a od toga u Vukovarsko-srijemskoj županiji 9.675 gospodarstava. Od toga prevladavaju mala i srednja gospodarstva. Prema tipu poljoprivrednog gospodarstva u 2014. godini poslovalo je 9.167 obiteljskih gospodarstava, 301 poljoprivrednih obrta, 143 trgovačkog društva, 50 zadruga i 14 subjekata ostalih oblika organizacija.⁹⁰

4.3. Obrazovanje u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Prema posljednjem popisu stanovništva koji je objavljen u 2011. godini, u Vukovarsko-srijemskoj županiji živi 180.117 stanovnika, što čini 4,2% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Usporedbe radi u odnosu na popis stanovnika iz 2001. godine broj visokoobrazovanog stanovništva je na županijskoj razini veći oko 3 puta (9,45%), a na državnoj oko 5 puta

⁸⁹ PULJIZ, J. *Čimbenici regionalnog razvoja i regionalnih nejednakosti u Republici Hrvatskoj*, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, 2009. str. 117., 118., 119., 120., 121., 122.

⁹⁰ *Informacije o stanju gospodarstva Vukovarsko-srijemske županije*, Vukovar, 2013. str. 8.

(16,39%). S druge strane, na državnoj i županijskoj razini udio osoba čija je najviša razina obrazovanja završena osnovna škola je znatno manji te iznosi 30,82% odnosno 40,67%.⁹¹

Ohrabrujuće je da je, u usporedbi s podacima iz prijašnjeg popisa stanovništva iz 2001. godine, došlo do smanjenja udjela osoba čija je najviša razina obrazovanja završena osnovna škola (s 69,31% na 58,57%) i porasta udjela visokoobrazovanog stanovništva (s 2,29% na 3,55%). Ovaj pozitivan pomak može se pripisati nastojanjima zajednice da se na državnoj razini poboljša obrazovna struktura stanovništva i stvori društvo znanja. Zbog toga je na nacionalnoj i županijskoj razini došlo do smanjenja udjela osoba čija je najviša razina obrazovanja osnovna škola (u RH s 40,37% na 30,82%; u VSŽ s 50,90% na 40,67%) i povećanja udjela visokoobrazovanog stanovništva (u RH s 11,89% na 16,39%; u VSŽ 6,62% na 9,45%).⁹²

Analizom obrazovne strukture po dobnim skupinama, utvrđeno je kako najveći broj stanovništva bez ikakve razine obrazovanja spada u dobnu skupinu od 75 i više godina (57,93% stanovništva bez ikakvog formalnog obrazovanja). Stanovništvo ove dobnе skupine ima najveći udio i među stanovništvom s nezavršenom osnovnom školom (22,65%). S druge strane, osobe s ovim razinama obrazovanja su najmalobrojnije u dobnim skupinama od 15 do 19 godina (0,71% osoba bez formalnog obrazovanja), odnosno od 20 do 24 godine (0,28% osoba s nezavršenom osnovnom školom). Među stanovništvom čija je najviša razina obrazovanja završena srednja škola, najbrojnije su osobe starosti od 20 do 24 godine (13,64%). Slično tome, među visokoobrazovanim stanovništvom prevladavaju osobe stare od 25 do 29 godina (14,78%) dok ih je najmanje među stanovništvom starim 75 i više godina (2,92%).⁹³

Prema izvješću za treći mjesec 2016. godine u obrazovnoj strukturi nezaposlenih najbrojnije su bile osobe sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju do 3 godine i školom za KV i VKV radnike (88.431 ili 32,0 %), a slijede osobe sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazijom (79.337 ili 28,7 %), osobe sa završenom osnovnom školom (57.586 ili 20,8 %), osobe sa završenim fakultetom i akademijom (19.632 ili 7,1 %), osobe s prvim stupnjem fakulteta, višom školom i stručnim studijem (15.976 ili 5,8 %) te osobe

⁹¹ DZS, *Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015.* str. 166., 195.

⁹² Ibid., str. 523., 524., 526., 527., 528.

⁹³ Ibid.

bez škole i s nezavršenom osnovnom školom (15.444 ili 5,6 %).⁹⁴ U usporedbi s istim mjesecom prošle godine, broj nezaposlenih smanjen je u svim obrazovnim skupinama. Najveće smanjenje nezaposlenosti evidentirano je u skupini osoba sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju do 3 godine i školom za KV i VKV radnike (za 16,4 %), a najmanje u skupini osoba s prvim stupnjem fakulteta, višom školom i stručnim studijem (za 5,7 %). I u populaciji nezaposlenih dominiraju žene za 2,7 % bez škole i nezavršene škole, s osnovnom školom 26,7%.

95

Iz izloženog je vidljivo kako je stanovništvo čija je najviša razina obrazovanja završena osnovna škola starije životne dobi dok je visokoobrazovano stanovništvo u pravilu zrele dobi. Zbog činjenice da je u Republici Hrvatskoj osnovnoškolsko obrazovanje obvezno, u budućnosti će odumiranjem starijeg stanovništva doći do daljnjeg smanjenja udjela osoba čija je najviša razina obrazovanja završena osnovna škola. Pored toga, zbog činjenice da u Republici Hrvatskoj raste broj osoba uključenih u sustav visokog obrazovanja, za očekivati je da će u budućnosti doći do daljnjeg povećanja udjela visokoobrazovanih osoba na području Županije.

4.4. Nezaposlenost u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Nezaposlenost je u travnju 2016. smanjena za 8,2% u odnosu na prethodni mjesec dok je u usporedbi s istim mjesecom prethodne godine smanjena za 17,4%. Potkraj travnja 2016. na području Vukovarsko-srijemske županije evidentirana je 14.991 nezaposlena osoba što je 1.331 osoba manja nego u prethodnome mjesecu i 3.158 osoba manje nego u travnju 2015. Udio u nezaposlenosti Republike Hrvatske je 5,9%, a udio u nezaposlenosti na području Županije je 27,5%.⁹⁶

Najveći broj nezaposlenih osoba u travnju 2016., gledano po gradovima, imao je grad Vinkovci (2.428 ili 16,2% od ukupnog broja u Vukovarsko-srijemskoj županiji), dok je najmanji broj

⁹⁴ HZZ, *Mjesečni statistički bilten*, 2016. str. 5., 16., 17., 22., 52.

⁹⁵ Ibid.

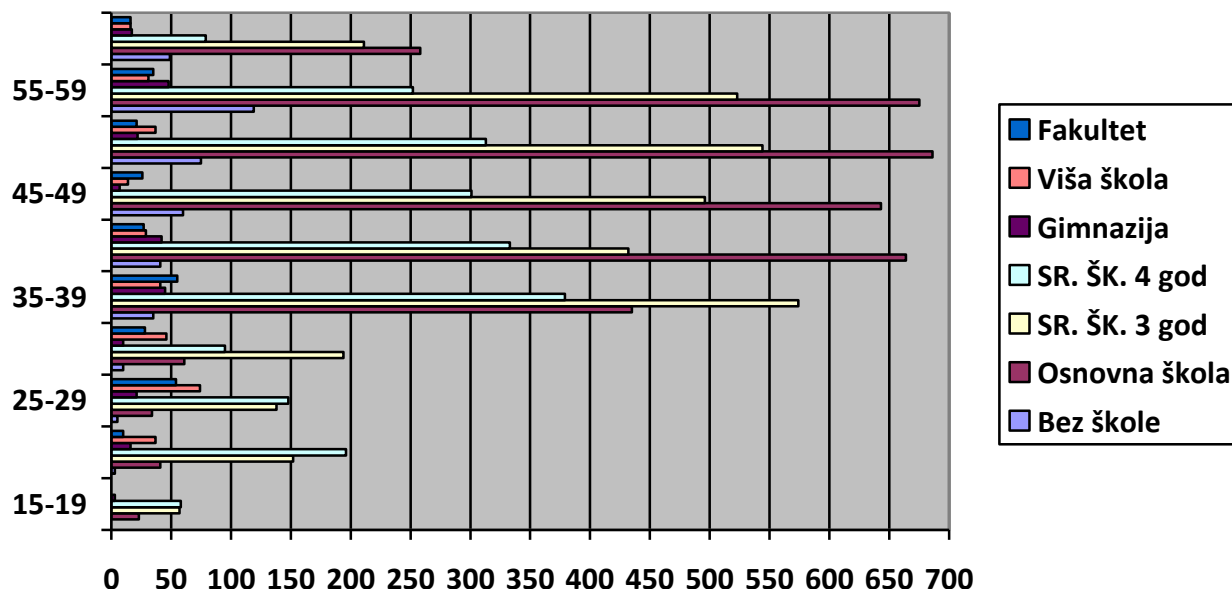
⁹⁶ Hrvatski zavod za zapošljavanje; Područni ured Vinkovci, *Nezaposlenost i zapošljavanje u veljači 2016. g u Vukovarsko-srijemskoj županiji*. str. 1., 2., 5., 9., 21., 22., 23., 24., 25.

nezaposlenih zabilježen u gradu Iloku (531 ili 3,5% od ukupnog broja u Vukovarsko-srijemskoj županiji) te općini Negoslavci (89 ili 0,6% od ukupnog broja u Vukovarsko-srijemskoj županiji). U usporedbi s tim razdobljem prošle godine, evidentirana nezaposlenost je smanjena u svim gradovima i općinama, najviše u gradu Županji (-22,4%) i općinama Tovarnik (29,7%) i Borovo (26,1%). U usporedbi s prethodnim mjesecom, nezaposlenost je smanjena u svim gradovima i 25 općina, najviše u gradu Iloku (-8,4%) i općinama Tovarnik (-19,4%) i Negoslavci (16,0%), dok je jedino povećanje zabilježeno u općini Nijemci (1,7%).

U evidenciji nezaposlenih osoba prema dobnoj strukturi na području Vukovarsko-srijemske županije najveći udio u ukupnom broju nezaposlenih imaju osobe preko 45 godina starosti s udjelom od 37,2% (5.574 osobe), slijede osobe od 30 do 44 godine starosti čiji je udjel 31,6% (4.744 osobe) te osobe od 15 do 19 godina starosti njih 31,2% (4.673 osobe).

U izvještajnom mjesecu smanjenje je, u odnosu na isti mjesec prošle godine, zabilježeno u 9 dobnih skupina, najviše u dobnim skupinama od 15 do 19 godina (-23,1%) te od 25 do 29 godina (-21,9%). U travnju 2016. u evidenciji nezaposlenih prijavilo se 958 osoba (4,9% više nego u travnju 2015.godine). U ovome mjesecu je izravno iz radnog odnosa došlo 596 osoba ili 62,2% ukupnog broja novo prijavljenih nezaposlenih osoba. Broj nezaposlenih osoba koje su došle iz Zavoda izravno iz radnog odnosa povećan je za 8,0% u odnosu na prethodni mjesec, dok je u odnosu na veljaču 2015. povećan za 14,6 %. Najviše je novoprijavljenih osoba pristiglo iz djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (140 ili 16,7%) i poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (130 ili 15,5 %), a zatim slijede iz prerađivačke industrije (115 ili 13, 7%), djelatnosti trgovine na veliko i malo (160 ili 12,6 %), građevinarstva (84 ili 10,0%), djelatnosti javne uprave i obrane (46 ili 5,5%), zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (46 ili 5,5%), obrazovanja (39 ili 4,6%), ostalih uslužnih djelatnosti (31 ili 3,7%) te administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti (25 ili 3,0%).⁹⁷

⁹⁷ Ibid.

Grafikon 1: Nezaposlene osobe prema dobi i obrazovanju krajem mjeseca u Vukovarsko-srijemskoj županiji
(Izvor: izrada autora prema podacima iz mjesečnog statističkog biltena PU Vukovar, travanj 2016.)

U grafikonu 1 može se iščitati kako najveći broj nezaposlenih pripada dobnoj skupini preko 40 godina te sa osnovnim obrazovanjem, potom slijede osobe od 35 godina te srednjoškolskim obrazovanjem u trajanju 3 godine.

Prema obrazovanju najbrojnije su bile osobe sa završenom trogodišnjom srednjom školom (5.121 ili 34,2%). Potom slijede osobe sa završenom osnovnom školom (4.009 ili 26,7%), sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju od 4 godine (3.859 osoba ili 25,7%) i nezaposlene osobe sa završenom višom školom, prvim stupnjem fakulteta i stručnim studijem (638 osobe ili 4,3%). Slijede skupine nezaposlenih sa završenim fakultetom, akademijom, magisterijem i doktoratom (556 osoba ili 3,7%), zatim osobe bez škole i sa nezavršenom osnovnom školom (430 ili 2,9%) i osobe sa završenom gimnazijom (378 ili 2,5%). U odnosu na veljaču 2015. godine u svim obrazovnim skupinama broj nezaposlenih se smanjio, osim u najobrazovanijoj skupini u kojoj je broj nezaposlenih osoba porastao.⁹⁸

U ukupnom broju nezaposlenih u travnju 2016. evidentirane su 8.354 nezaposlene žene, što čini udjel od 55,7% prema 44,3% nezaposlenih muškaraca. Broj nezaposlenih žena smanjio se za

⁹⁸ Ibid., str. 4.

9,7% u usporedbi s prethodnim mjesecom, dok se uspoređujući s istim mjesecom prethodne godine smanjio za 16,1%.

Prema evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na području Vukovarsko-srijemske županije do 30.04.2016. godine ukupno se u sezoni zaposlilo 767 ranika što čini povećanje od 7,3% u odnosu na isto razdoblje 2015. godine. Udjel sezonskog zapošljavanja u ukupnom zapošljavanju Vukovarsko-srijemske županije iznosi 18,8%.⁹⁹

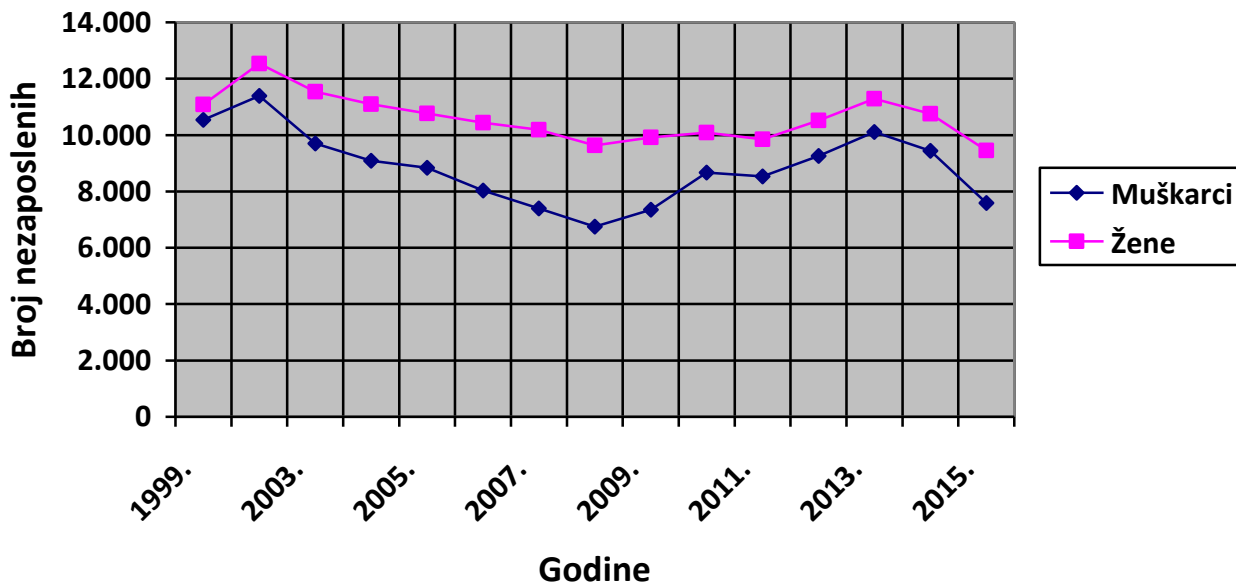
U tablici dva prikazan je odnos nezaposlenost prema spolu kroz zadnjih 15 godina.

Tablica 2: Nezaposlenost u Vukovarsko srijemskoj županiji od 2000.-2015.

Godina	Ukupno	Ž	M
2000.	21.624	11.089	10.535
2001.	23.118	12.044	11.074
2002.	23.929	12.536	11.393
2003.	24.242	11.540	9.702
2004.	20.183	11.098	9.085
2005.	19.610	10.772	8.838
2006.	18.477	10.441	8.036
2007.	17.590	10.193	7.397
2008.	16.380	9.631	6.749
2009.	17.269	9.919	7.350
2010.	18.748	10.083	8.665
2011.	18.377	9.848	8.529
2012.	19.768	10.514	9.254
2013.	21.404	11.290	10.114
2014.	20.189	10.754	9.435
2015.	17.047	9.455	7.592

⁹⁹ Ibid, str. 5.

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Mjesečni statistički bilten PU Vukovar, travanj 2016. Raspoloživo na: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/VU_stat_bilten_04_2016.pdf[pristupljeno na 02.05.2016.]

Grafikon 2: Kretanje prosječnog broja nezaposlenih u Vukovarsko-srijemskoj županiji od 1999. do 2015. godine
(Izvor: izrada autora prema podacima iz mjesečnog statističkog biltena PU Vukovar, travanj 2016.)

U tablici 2 i Grafikonu 2 vidljiv je odnos između muškaraca i žena u nezaposlenosti kroz zadnjih nekoliko godina. Nezaposlenost je nekoliko puta rasla, potom opadala, no jasno je vidljivo kako je veća nezaposlenost kod žena.

5. MOGUĆNOSTI KORIŠTENJA EU FONDOVA U FUNKCIJI RAZVOJA POLJOPRIVREDE U VUKOVARSKO-SRIJEMSKOJ ŽUPANIJI

Potencijal koji nude europski izvori financiranja Vukovarsko-srijemska županija je na vrijeme prepoznala te su pomoću njih proteklih godina provedeni mnogobrojni razvojni projekti u koje je uloženo više od 327 milijuna eura.¹⁰⁰ Uloženo je u infrastrukturne projekte, projekte koji su doprinijeli razvoju ljudskih potencijala same Županije. Koristi se što je moguće više resursa kako bi se osiguralo što više sredstava iz EU fondova, posebice u razvoju poduzetništva, investicijske klime, razvoja ruralnih područja te razvoj ljudskih potencijala i povećanje zapošljavanja.

Priprema i provedba EU projekata gradi se još od 2005. godine, kada je osnovan Upravni odjel za međunarodnu suradnju i kapitalna ulaganja, današnji Upravni odjel za međunarodnu suradnju i EU poslovi, a osnivanjem Agencije za razvoj Vukovarsko-srijemske županije Hrast d.o.o. 2007. godine značajno je unaprijeđen rad na razvojnim projektima koji su financirani kroz europske strukturne i investicijske fondove.¹⁰¹

Ključ razvoja ovog kraja, ali i cijele Hrvatske su strateški razvojni projekti, navodi župan Vukovarsko-srijemske županije. Višenamjenski kanal Dunav-Sava, navodnjavanje, proširivanje Luke Vukovar, logistički centar, drvo-prerađivački i agro-tehnološki centar, izgradnja obilaznice oko Vinkovaca i Vukovara, spajanje Iloka s autocestom, strateški su projekti o kojima ovisi razvoj Vukovarsko-srijemske županije u nadolazećem vremenu. U daljnjem radu važno je privlačiti investitore koji će uvoditi nove tehnologije, jačati ljudske kapacitete te upravljачku strukturu u gospodarstvu, kao i udruživanje poljoprivrednih proizvođača, drvoprerađivača i drugih s osnovnom svrhom stvaranja konkurentnih proizvoda za inozemno i domaće tržište.

Vukovarsko-srijemska županija započela je izradu nove županijske razvojne strategije za razdoblje 2014.-2020. Strategija predstavlja temeljni dokument za utvrđivanje i provedbu gospodarskog i društvenog razvoja te kao sredstvo koje bi trebalo pomoći pri usmjeravanju

¹⁰⁰ *Katalog EU projekata Vukovarsko-srijemske županije : primjeri dobre prakse*, Vinkovci : Vukovarsko-srijemska županija, 2015. str. 7.

¹⁰¹ Hrast, Agencija za razvoj Vukovarsko-srijemske županije Hrast d.o.o., Vinkovci.

razvojnih procesa u Vukovarsko-srijemskoj županiji kako bi poboljšali uvjete za održivi razvoj, za povećanje konkurentnosti i u konačnici za postizanje više kvalitete života.

EU fondovi predstavljaju izvrsnu priliku za financiranje razvojnih projekata Vukovarsko-srijemske županije s obzirom da procjene razvojnih mjera nadmašuju financijske mogućnosti same županije tako i njezinih gradova, općina.

Agencija za razvoj Vukovarsko-srijemske županije Hrast planira se fokusirati do 2020. na razvoj poljoprivredno-prehrambene proizvodnje, navodnjavanje i na razvoj drvne industrije.¹⁰² U ova dva prioritetna sektora vide priliku za ubrzani rast i razvoj Vukovarsko-srijemske županije. Za poljoprivredno-prehrambenu industriju priprema se projekt agro-tehnološkog centra - Centar kompetencija za ratarstvo i povrtlarstva koji za cilj ima provoditi primjenjena istraživanja u ratarstvu i povrtlarstvu kao poveznice između potreba industrije, proizvođača ratarskih kultura i povrća te znanstveno-istraživačkog sektora. Centra je predviđen za edukaciju OPG-a o ratarskim kulturama i povrću, selekciji sjemena, primjeni određenih gnojiva, načinu uzgoja, eksperimentiranju na polju. U razvoju drvne industrije pomoću Drvno-tehnološkog centra i Centra kompetencije za slavonski hrast posvetiti se istraživanju uporabnih svojstava slavonskog hrasta, bio-tehnologiju, spajanje i kombiniranje slavonskog hrasta s naprednim materijalima te istraživanju nove tehnologije i procedure sušenja hrasta.

Do sada je na razini Vukovarsko-srijemske županije iz raznih izvora financiranja uloženo 327.762.797, 61 Eura u razvojne projekte. Prvi projekt potpisan je 2014. te je financiran iz Strukturnog i Kohezijskog fonda. U 2015. godini Koordinacija razvojnih dionika Vukovarsko-srijemske županije ima 44 projekta u provedbi ukupne vrijednosti 30.256.779,09 Eura, a prijavljeno je 58 projekata ukupne vrijednosti 24.231.509,65 Eura.¹⁰³ Vukovarsko-srijemska županija usklađujući sa županijskom razvojnom strategijom, prostornim planovima, te planom razvojnih programa nastoji sufinancirati projekte gradova i općina.¹⁰⁴

¹⁰² *Katalog EU projekata Vukovarsko-srijemske županije : primjeri dobre prakse*, Vinkovci : Vukovarsko-srijemska županija, 2015. str. 8., 9.

¹⁰³ *Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020., Mjera 6- razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja*, Ministarstvo poljoprivrede, 2015.

¹⁰⁴ MAŠEK, A. *Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije*. Osijek : Ekonomski fakultet ; Vukovar : Vukovarsko-srijemska županija, 2005. str .158.

Mjera 6 Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja raspolaže se četiri podmjere: 6.1. Potpora za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima, 6.2. Potpora ulaganja u pokretanju nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području, 6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava i podmjera 6.4. Ulaganja u stvaranje i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području.

5.1. Potpora za pokretaje poslovanja mladim poljoprivrednicima (podmjera 6.1.)

Korisnici ove potpore osobe su starosti od 18 pa do 40 godina, moraju posjedovati odgovarajuća znanja i vještina. U trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu mora pripadati ekonomskoj veličini od 8.000 eura do 49.999 eura. Mladi poljoprivrednik mora biti upisan u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava¹⁰⁵ kao nositelj poljoprivrednog gospodarstava najkasnije prilikom podnošenja Zahtjeva za isplatu.¹⁰⁶ (najkasnije devet mjeseci od Odluke o dodjeli sredstava).

Korisnik je dužan izraditi poslovni plan u kojem su definirani ciljevi koji ostvaruje u okviru prihvatljivih aktivnosti, a ciljevi se moraju odnositi na modernizaciju, unapređenje procesa rada i poslovanja, povećanje proizvodnog kapaciteta iskazanom kroz povećanje ukupnog standardnog ekonomskog rezultata. Mora biti registriran u Registru poreznih obveznika kao porezni obveznik po osnovi plaćanja poreza na dobit ili dohodak i obveznik socijalnih doprinosa po osnovi poljoprivrede u skladu s nacionalnim zakonodavstvom najkasnije prilikom podnošenja Zahtjeva za isplatu treće rate. Potpora se može dodijeliti samo jednom tijekom programskog razdoblja, po jednom korisniku.¹⁰⁷

Potpota se dodjeljuje za:¹⁰⁸ kupnju domaćih životinja, jednogodišnjeg ili višegodišnjeg bilja, sjemenja i sadnog materijala: kupnja građenje ili opremanje zatvorenih/zaštićenih prostora i

¹⁰⁵ Upisnik poljoprivrednih gospodarstava je baza podatka koja sadrži podatke o poljoprivrednim gospodarstvima i njihovim resursima.

¹⁰⁶ NN BR 42/2015

¹⁰⁷ Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. Op. cit. str. 3.

¹⁰⁸ Ibid.

objekata te ostalih gospodarskih objekata uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu u sklopu poljoprivrednog gospodarstva u svrhu obavljanja poljoprivredne proizvodnje, prerade proizvoda, proizvoda ribarstva, podizanje novih ili restrukturiranje postojećih višegodišnjih nasada, uređenje i trajnije poboljšanje kvalitete poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje, građenje, opremanje objekata za prodaju i prezentaciju vlastitih poljoprivrednih proizvoda uključujući i troškove promidžbe vlastitih poljoprivrednih proizvoda, kupnju ili zakup poljoprivrednog zemljišta, kupnju poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme.

Visina potpore iznosi 50.000 eura po korisniku, isplata je u 3 rate u razdoblju od 3 godine¹⁰⁹:

- Prva rata u iznosu od 30% ukupno odobrene javne potpore nakon Odluke o dodijeli potpore
- Druga rata u iznosu 50% ukupno odobrene javne potpore nakon tri mjeseca, a ne kasnije od dvanaest mjeseci nakon isplate prve rate
- Treća rata u iznosu od 20% ukupno odobrene javne potpore nakon provedenih aktivnosti prikazanih u poslovnom planu

5.2. Potpora ulaganja u pokretanju nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima (podmjera 6.2.)

Korisnici ove mjere su poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednog gospodarstava koji pokreću novu nepoljoprivrednu djelatnost u ruralnom području.

Korisnik je dužan izraditi poslovni plan. U trenutku podnošenja zahtjeva za potporu poljoprivredno gospodarstvo pripada ekonomskoj veličini iskazanoj u ukupnom standardnom ekonomskom rezultatu od najmanje 1.000 eura. Ulaganje se mora provoditi u naselju od 5.000 stanovnika u području jedinice lokalne samouprave u kojoj je sjedište poljoprivrednog gospodarstva. Također prijava se mora odnositi na novu nepoljoprivrednu djelatnost koja nije započeta do vremena podnošenja Zahtjeva za potporu.

¹⁰⁹ Ibid., str. 4., 5.

Potpore se dodjeljuje za aktivnosti u sektorima¹¹⁰: -turizam u ruralnom području (građenje, opremanje objekata ili turističke infrastrukture za pružanje turističkih ugostiteljskih usluga sukladno propisima iz područja turizma i ugostiteljstva)– tradicijskih, umjetničkih obrta, izrade suvenira (građenje ili opremanje objekata u kojima se obavlja djelatnost tradicijskih obrta, uključujući objekte u kojima se obavlja pakiranje i trženje proizvoda tradicijskih obrta)– pružanje usluga u ruralnim područjima, poljoprivredi i šumarstvu (građenje ili opremanje objekata za pružanje usluga u ruralnim područjima)- prerade, marketinga i izravne prodaje lokalnih proizvoda (ulaganje u građenje ili opremanje objekata za preradu, skladištenje, pakiranje ili izravnu prodaju lokalnih proizvoda).

Visina potpore iznosi 50.000 eura po korisniku, a isplata je u 2 rate u razdoblju od najviše 3 godine¹¹¹:

- Prva rata u iznosu 50% ukupno odobrene javne potpore nakon Odluke od dodijeli potpore
- Druga rata u iznosu 50% ukupno odobrene javne potpore nakon provedenih aktivnosti prikazanih u poslovnom planu

5.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava (podmjera 6.3.)

Korisnici su mala poljoprivredna gospodarstva koje u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu moraju pripadati ekonomskoj od 2.000 eura do 7.999 eura. Korisnik je dužan uvijek ostati unutar poljoprivrednog gospodarstva i zadržati poljoprivredno gospodarstvo najmanje pet godina nakon konačne isplate potpore.

Korisnik je dužan izraditi poslovni plan u kojem su definirani ciljevi koji ostvaruje u okviru prihvatljivih aktivnosti, a ciljevi se moraju odnositi na modernizaciju, unapređenje procesa rada i poslovanja, povećanje proizvodnog kapaciteta iskazanom kroz povećanje ukupnog standardnog ekonomskog rezultata.

¹¹⁰ Ibid., Str.. 5.

¹¹¹ Ibid.

Potpore se dodjeljuje za: kupnju domaćih životinja, jednogodišnjeg ili višegodišnjeg bilja, sjemenja i sadnog materijala: kupnja građenje ili opremanje zatvorenih/zaštićenih prostora i objekata te ostalih gospodarskih objekata uključujući vanjsku i unutrašnju infrastrukturu u sklopu poljoprivrednog gospodarstva u svrhu obavljanja poljoprivredne proizvodnje, prerade proizvoda, proizvoda ribarstva, podizanje novih ili restrukturiranje postojećih višegodišnjih nasada, uređenje i trajnije poboljšanje kvalitete poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje, građenje, opremanje objekata za prodaju i prezentaciju vlastitih poljoprivrednih proizvoda uključujući i troškove promidžbe vlastitih poljoprivrednih proizvoda, kupnju ili zakup poljoprivrednog zemljišta, kupnju poljoprivredne mehanizacije, strojeva i opreme.

Visina potpore iznosi 15.000 eura po korisniku, a ispalata je u 2 rate u razdoblju od 3 godine¹¹²:

- Prva rata u iznosu od 50% ukupno odobrene javne potpore nakon Odluke o dodijeli potpore
- Druga rata u iznosu od 50% ukupno odobrene javne potpore nakon provedenih aktivnosti prikazanih u poslovnom planu.

5.4. Ulaganje u stvaranje i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima (podmjera 6.4.)

Korisnici su poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva koji pokreću i razvijaju nepoljoprivrednu djelatnost u ruralnim područjima. Korisnik mora biti upisan u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava sukladno Zakonu o poljoprivredi najmanje jednu godinu prije podnošenja Zahtjeva za potporu te je dužan izraditi poslovni plan. Poljoprivredno gospodarstvo u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu pripada ekonomskoj veličini iskazanoj u ukupnom standardnom ekonomskom rezultatu poljoprivrednog gospodarstava od najmanje 2.000 eura. Ulaganje se mora provoditi u naseljima s najviše 5.000 stanovnika u području

¹¹² Ibid.

jedinice lokalne samouprave u kojoj je sjedište poljoprivrednog gospodarstva. Korisnik treba biti registriran i obavljati djelatnost u skladu s nacionalnim zakonodavstvom.

Potpore se dodjeljuje za aktivnosti u sektorima¹¹³: -turizam u ruralnom području (građenje, opremanje objekata ili turističke infrastrukture za pružanje turističkih ugostiteljskih usluga sukladno propisima iz područja turizma i ugostiteljstva)– tradicijskih, umjetničkih obrta, izrade suvenira (građenje ili opremanje objekata u kojima se obavlja djelatnost tradicijskih obrta, uključujući objekte u kojima se obavlja pakiranje i trženje proizvoda tradicijskih obrta) – pružanje usluga u ruralnim područjima, poljoprivredi i šumarstvu (građenje ili opremanje objekata za pružanje usluga u ruralnim područjima) -prerade, marketinga i izravne prodaje lokalnih proizvoda (ulaganje u građenje ili opremanje objekata za preradu, skladištenje, pakiranje ili izravnu prodaju lokalnih proizvoda).

Intenzitet javne potpore po projektu iznosi do 70% od ukupnih prihvatljivih troškova.¹¹⁴

Visina potpore:

- Najniži iznos javne potpore po projektu može iznositi 3.500 eura, a najviši iznos javne potpore po prijavljenom korisniku iznosi 200.000 eura u protuvrijednosti u kunama tijekom razdoblja od tri uzastopne fiskalne godine. Primjenjuje se pravila potpore sukladno u odredbama o potporama male vrijednosti.

Isplata je u 2 rate, u razdoblju od najviše 2 godine:

- Prva rata u iznosu od 50% ukupno odobrene javne potpore nakon Odluke o dodijeli potpore za troškove nastale od prve rate
- Druga rata u iznosu od 50% ukupno odobrene javne potpore nakon provedenih svih prihvatljivih ulaganja prikazanih u poslovnom planu

Na području Vukovarsko-srijemske provedeni su brojni projekti koji su financirani iz izvora koji su tada bili na raspolaganju, iz pretpristupnih programa te strukturnih fondova i kohezijskog

¹¹³ Ibid., str. 6.

¹¹⁴ Ibid.

fonda.¹¹⁵ Većina njih je uspješno i realizirana. Primjer jednog uspješnog projekta je i Eco Food_Tura kojoj je nositelj lokalna agencija za razvoj Vjeverica d.o.o. i Udruga poduzetnika i poslodavaca Žepče. Projekt je prema proračunima iznosio 397.645,94 eura, a ostvarena je europska potpora od 330.991.18 eura. Njihov cilj bio je: razviti, jačati ekološko prihvatljivo gospodarstvo, povećati socijalnu koheziju kroz umrežavanje, doprinijeti razvoju malog i srednjeg poduzetništva, zadruga i udruga u poljoprivrednom sektoru s naglaskom na ekološku proizvodnju, doprinijeti razvoju zajedničkog prekograničnog umrežavanja razmjenom znanja i iskustava.

Prema strategiji razvoja Vukovarsko-srijemske županije 2014.-2020. financiran je i projekt Poljoprivredni poduzetnički inkubator Drenovci iz fonda Europski fond za regionalni razvoj. Iznos proračuna projekta je 12.464.719,29 kuna, a ostvareni iznos europske potpore je 12.340.072,09 kuna.¹¹⁶ Ono što se od projekta očekivalo je izgradnja Poljoprivrednog poduzetničkog inkubatora Drenovci, rast malog i srednjeg poduzeća, stvaranje novih radnih mjesta, uravnotežen regionalni razvoj Vukovarsko-srijemske županije. Rezultati koji su ostvareni: izgrađen i opremljen Poljoprivredni poduzetnički inkubator Drenovci (5 novoopremljenih uredskih prostora, 2 novoopremljena edukacijsko-proizvodna postrojenja, 2 novoopremljeno edukacijska prostora), uspostavljena nova potporna poduzetnička infrastruktura (1 osoba osposobljena za vođenje PPID-a, 1 osoba osposobljena za vođenje edukacijsko-proizvodnih postojanja, 2 standardizirane recepture tradicionalnih prehrambenih proizvoda, uvedena 2 HACCP sustava u edukacijsko-proizvodna postrojenja), otvorena nova radna mjesta. Poduzetnički inkubator nije samo osigurao vrhunsku opremu za preradu poljoprivrednih proizvoda koji su u skladu s normama EU tržišta nego je omogućio da se proizvodi lakše plasiraju i do najzahtjevnijih kupaca.

Kao što je već navedeno poljoprivreda u Vukovarsko-srijemskoj županiji predstavlja jedan od glavnih izvora prihoda. S obzirom na prirodne uvjete te potencijal koji su dostupni na području županije važno je nastaviti ulagati u razvoj poljoprivrede. Uz sada dostupnu pomoć EU veliki broj projekata može biti izvediv. Na taj način se može pomoći u otvaranju novih radnih mjesta i

¹¹⁵ *Katalog EU projekata Vukovarsko-srijemske županije : primjeri dobre prakse*, Vinkovci : Vukovarsko-srijemska županija, 2015. str. 41., 42., 43.

¹¹⁶ *Ibid.*, str. 102., 103.

spriječavanju mladih ljudi da napuste kako primarne djelatnosti tako i druge. Uz modernizaciju, novu tehnologiju i uspješniju administraciju s mladim poduzetnim ljudima Vukovarsko-srijemska županija može pružiti puno toga te spriječiti uvoz proizvoda koji su nam dostupni u Republici Hrvatskoj. Ovim putem osim poboljšanja strukture županije, poboljšala bi se i struktura RH.

6. RASPRAVA

U posljednje vrijeme sve više se spominju EU fondovi kao rješenje problema za financijske poteškoće države, regije, grada, općine tvrtki pa i osoba. EU fondovi su organizirani sustavi programa s jasnim načelima upravljanja, detaljno raspisanim pravilima, procedurama i razvijenim sustavima kontrole. Europska unija pruža brojne mogućnosti rješavanja regionalnih problema, no istovremeno se nalazi pred velikim izazovima, kao što je pojačan konkurentski pritisak i regulacija.

Pristupom Republike Hrvatske Europskoj uniji otvorile su se brojne mogućnosti za financiranje lokalnog, urbanog i regionalnog razvoja Republike. Stjecanjem statusa zemlje članice Hrvatskoj je osiguran niz financijskih instrumenata. Područje kojem se poklanja najviše pažnje je regionalna politika. Cilj regionalnog razvoja je povećati učinkovitost nacionalnog gospodarstva i uravnoteženi razvoj svih područja unutar zemlje, usmjerenost na socijalno-ekonomsku koheziju i pomoć slabije razvijenim regijama. Najopsežnija i najznačajnija poglavlja koja su obuhvaćena su poljoprivreda i ruralni razvoj.

Ruralna područja i moderna poljoprivreda uključene su u mnoge ekonomske, socijalne i okolišne promjene. Za ostvarenje održive poljoprivrede i održivog ruralnog razvoja nužno je: poznavanje i razumijevanje tih promjena, razvoj stručnih kompetencija i vještina, planiranja aktivnosti i prijenosa znanja o kapacitetima i načelima održive poljoprivrede i ruralnog razvoja te njihove primjene u praksi. Ideja da su ruralna mjesta „zastarjela“, nekonkurentna i neprivlačna, ne može se usporediti s činjenicom da ruralna mjesta imaju komparativnu i konkurentsku prednost koja se temelji na očuvanim prirodnim resursima, turizmu utemeljenom na kulturi i kulturnom nasljeđu, tradicijskoj narodnoj kulturi i umjetnosti, narodnim običajima i tradicionalnom životnom stilu te seoskom turizmu. Potrebno je ideju „zastarjelosti“ preokrenuti u njegovu konkurentsku prednost jer mnoga ruralna mjesta u Republici Hrvatskoj sadrže elemente za održivi razvoj koji obuhvaća jaku tradiciju građenja, obrtničkih vještina, tradiciju lokalnog umjetničkog obrta kao što su vezenja i šivanje, tradicija pjesme, plesa, urođeno ruralno znanje koje se odnosi na prirodni okoliš šuma, livada, rijeka.

Poljoprivreda je jedan od važnih odrednica razvitka ruralnih područja, zato razvitak poljoprivrede mora biti sukladna ne samo skrbi za razvitak suvremene i tržišne poljoprivrede, već i skrbi o prirodnom okolišu i očuvanju biološke raznolikosti. U središtu politike ruralnog razvoja je poljoprivrednik. U Republici Hrvatskoj poljoprivreda predstavlja vodeću granu što zahtijeva od poljoprivrednika brojne pripreme, analize i prilagodbe. Ulaskom u EU poljoprivrednici moraju ispuniti razne uvjete iz područja zaštite okoliša, zaštite zdravlja ljudi, životinja i bilja. O pripremi i organiziranosti pri podnošenju zahtjeva za fondove ovisi koliko će se raspoloživih sredstava iskoristiti. EU sa svojih 28 država članica broji oko 12 milijuna poljoprivrednika i dodatna 4 milijuna zaposlenika u prehrambenom sektoru. Poljoprivredni i prehrambeni sektor zajedno osiguravaju 7% ukupnog broja radnih mjesta i stvaraju 6% europskog bruto domaćeg proizvoda.

Glavno ograničenje s kojim se poljoprivrednici susreću je to što ne dobivaju uvijek pravednu naknadu. Većina poljoprivrednih gospodarstva je manjih dimenzija. Prosječni poljoprivrednik u EU-u posjeduje 12 hektara zemljišta (površina 20 nogometnih terena), a 70% poljoprivrednih gospodarstava je manja od 5 hektara. Unatoč što su mala gospodarstva puna znanja, moderne tehnologije nailaze na poteškoće u postizanju najbolje tržišne cijene za svoje proizvode. Iako pristupanje Europskoj uniji treba za Hrvatsku značiti prekretnicu u gospodarstvu, socijalnom i društvenom razvoju zemlje, u praksi je to dugotrajan proces. Tako i ostvarenje fonda koji treba pomoći malom gospodarstveniku može potrajati te prisiliti poljoprivrednika da sam izkreditira projekt kako mu ideja nebi propala i zastarjela dok se novčana sredstva ne uplate. Do rezultata teže dolazi mali, „nepoznati“ poljoprivrednici.

Iz ovog se može zaključiti da je Republika Hrvatska definirala svoje ciljeve poljoprivredne politike koji su u skladu s onima Europske unije. Međutim istraživanja upućuju na to da je između postavljenih ciljeva i onih ostvarenih u Hrvatskoj preveliki jaz. Zbog toga se „pogleda nade“ hrvatskog ruralnog prostora mora uz poljoprivredu proširiti na druge djelatnosti koje će amortizirati tehnološko zaostajanje, zaostatak produktivnosti, pa i usmjeravanje poljoprivrede na ekološku proizvodnju i usklađivanje potencijala i mogućnosti.

7. ZAKLJUČAK

Vukovarsko-srijemska županija prema makroekonomskim pokazateljima spada u slabo razvijene županije Republike Hrvatske. Specifična je zbog društvenih i ekonomskih preokreta koje je doživjela u prethodnim godinama. Njezin daljnji razvoj uvelike ovisi o domaćim i inozemnim ulaganjima.

Kako bi se privukli ulagači te povećao gospodarski napredak i konkurentnost potrebno je: identificirati i ukloniti prepreke dotoka stranog kapitala, nužno je ubrzati administrativnu proceduru, poticati visoko-tehnološku industrijsku proizvodnju, poticati proizvodnju s više dodane vrijednosti, kreirati edukacijski centar te naglasiti prirodne prednosti Vukovarsko-srijemske županije kao što su izrazito pjeskovito i glineno tlo, bogatstvo šuma, izvori nafte i zemnog plina.

EU fondovi predstavljaju izvrsnu priliku za financiranje projekata Vukovarsko-srijemske županije te smanjenje nezaposlenosti i poboljšanje gospodarstva. U županiji nedostaje znanja i informacija o projektima, natječajima, mogućnostima EU fondova. Osim toga poljoprivrednici imaju slabo stručno znanje, slabu uključenost u provedbu i demonstrature poljoprivrednog istraživanja. Neophodno je postojanje dobro organizirane i učinkovite poljoprivredne savjetodavne službe, jer unatoč prirodnim potencijalima brojni korisnici odustanu ili nemaju dovoljno znanja u ispunjavanju obrazaca. Razvoj poljoprivrede u Vukovarsko-srijemskoj županiji doprinosi povećanju održivog razvoja, društvene i ekonomske vitalnost ruralnih područja stoga je neophodno povećati educiranost i ulaganja.

Zaključno je da se s procesom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji te omogućenim novčanim naknadama i poticajima pojavljuju velike razvojne mogućnosti za Vukovarsko-srijemsku županiju i to na svim razinama, a osobito za uspostavu okvira za suvremenu nacionalnu razvojnu politiku koja uzima u obzir regionalne posebnosti.

LITERATURA:

Knjige:

1. BELIĆ, M. et al., *EU fondovi: vodič kroz europske fondove 2008.-2013.*, Zagreb: Folpa, 2010. {str. 32.}
2. BELIĆ, M. *Potpore i javni natječaji iz EU fondova*, Zagreb: Nova knjiga Rast, 2011. {str. 30.}
3. BELIĆ, M., ĆORIĆ, G., PEURAČA, B., STOJANOVIĆ, G., TONČ, A. *EU Fondovi, vodič kroz europske fondove 2008.-2013.*, Novum d.o.o., Zagreb 2008. {str. 34., 35., 36., 37.}
4. ĐULABIĆ, V. *Regionalizam i regionalna politika*, 2007., Zagreb: Društveno veleučilište u Zagrebu {str. 21.}
5. FONTAINE, P. *Europa u 12 lekcija*, Delegacija Europske unije u Republici Hrvatskoj, 2010. {str. 33., 34.}
6. HISRIC, R., PETERS, M., SHEPHERD, D. *Poduzetništvo.*, Zagreb: Mate, 2011. {str. 5., 6.}
7. *Katalog EU projekata Vukovarsko-srijemske županije : primjeri dobre prakse*, Vinkovci : Vukovarsko-srijemska županija, 2015. {str., 7., 8., 9., 11.}
8. MAŠEK, A. *Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije.*, Osijek : Ekonomski fakultet ; Vukovar : Vukovarsko-srijemska županija, 2005. {str. 41., 42., 43., 102., 103., 158.}
9. STRADLING, R. *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2003. {str. 9.}
10. ŠIMOVIĆ, H., ŠIMOVIĆ, J. *Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske unije*, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, 2006. {str. 75.}
11. Uredila MINTAS-HODAK, LJ. *Uvod u Europsku uniju*, Mate d.o.o., Zagreb, 2004. {str. 13., 14., 15.}

Članci i publikacije:

- 1) ANTRIQUEZ, G., & STAMOULIS., K. Rural Development and Poverty Reduction: Is Agriculture Still the Key?, *Agricultural Development Economics Division*, 2007.
Raspoloživo na:
<http://ruta.org:8180/xmlui/bitstream/handle/123456789/465/RN6.pdf?sequence=1>, [pristupljeno 21.03.2016], [str. 16.]
- 2) BABIĆ M. *Strategija gospodarskog razvoja, Obnovljeni život*(63)2,,2008. Raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/24625> [pristupljeno 25.03.2016.], [str. 220.]
- 3) BALETIĆ Z. *Poljoprivreda u ekonomskom razvoju*, Politička misao, Vol.5. br.3., 1968. Raspoloživo na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=170627 [pristupljeno 09.03.2016.], [str. 404., 405.]
- 4) BENOLIĆ, M. *Svjetska ekonomska kriza: razvoj, utjecaj na Republiku Hrvatsku i subjektivni stavovi studenata*, Pravnik 46(UDK:338.12.017(497.5), Zagreb, 2012.
Raspoloživo na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=144609 [pristupljeno 19.03.2016.], [str. 126.]
- 5) BILAS, V., FRANC, S., COTA, A. *Predpristupni fondovi europske unije i Republike Hrvatske*, 2011. Raspoloživo na:
http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=103939 [pristupljeno 28.03.2016.], [str.294., 295.,]
- 6) BOGADANOVIĆ, M. *Profitni model hrvatske poljoprivrede*, Ekonomija/Economics, 16(1), 2009. Raspoloživo na:
http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_600.pdf [pristupljeno 05.03.2016.], [str. 75.,78., 79., 100., 110.]
- 7) ĆORIĆ, G. et.al. *Poduzetnički pristup ruralnom razvoju*, Okviri ruralnog razvitka., 2005. Raspoloživo na: http://bib.irb.hr/datoteka/515256.Ruralni_razvitak.pdf [pristupljeno 16.03.2016.], [str. 40.]
- 8) ČAVRAK, V. *Održivi razvoj ruralnih područja Hrvatske*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 2003, vol. 1., broj 1. Raspoloživo na:
<https://www.econbiz.de/Record/odr%C5%BEivi-razvoj-ruralnih-podru%C4%8Dja->

- hrvatske-%C4%8Davrak-vladimir/10002641638 [pristupljeno 17.03.2016.], [str 1., 40., 48., 49.]
- 9) ĐUKEC, Z., KUŠIĆ, S., RADIĆ, D. *Cost-benefit analiza integracije Hrvatske u Europsku uniju*, EKONOMSKI PREGLED, 54 (7-8) 651-677, 2003. Raspoloživo na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=40200 [pristupljeno 10.03.2016.], [str. 651., 652., 653., 670., 671., 672., 673., 674., 675., 676., 667.]
- 10) ĐURDEVIĆ Z. *Proračun Europske unije, Financijska teorija i praksa* 28 (2) str. 181-202, 2004. Raspoloživo na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=595 [pristupljano 25.03.2016.], [str. 181.,182., 183.,184.]
- 11) European Commission (2006), *Enlargement, Two Years After: An Economic Evaluation*, Occasional Papers, Brussels: European Commission, Directorate-General for Economic and Financial Affairs. ,2006. Raspoloživo na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication_summary7550_en.htm [pristupljeno 24.03.2016.], [str. 20.]
- 12) FRAJMAN-JAKŠIĆ, JA., NATER, N., PEKANOV, D. *Financiranje razvoja i restrukturiranje gospodarstva*, Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2007. [str 1.]
- 13) GASPARINI, A., ENGEL, M., HAVEL, B. *The accession of Croatia to the European Union in the light of the Common Agricultural Policy-evolution, implications and terminology corpus in English*, Croatian and Italian,2010. Raspoloživo na: <http://etabeta.univ.trieste.it/dspace/bitstream/10077/3527/1/Tesi%20completa.pdf> [pristupljeno 21.03.2016.], [str. 17.]
- 14) GOLJA, T., DOLENC, S., MARINKOVIĆ, V. *How To Make Agriculture Production In Protective Areas Profitable? - Project Idea On The Example Of Republic Of Croatia*,Economies of Agriculture, 2012., vol.59. Raspoloživo na: <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/127118/2/8%20Golja,%20Dolenc,%20Marinkovic.pdf> [pristupljeno 21.03.2016.], [str. 16.]
- 15) JURIŠIĆ, Ž. *Hrvatska poljoprivreda u zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije: sadašnjost i sutrašnjica*, 2013. Raspoloživo na :<http://hrcak.srce.hr/file/179323> [pristupljeno 15.03.2016.], [str. 220.]
- 16) KLEMPIĆ BOGADI, S., LAJIĆ, I. *Suvremena migracijska obilježja statističkih jedinica Republike Hrvatske*, 2014., br. 3. Raspoloživo na:

- http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=200189 [pristupljeno 30.03.2016.], [str. 227., 228., 229.]
- 17) KRAGULJ, D., PAREŽANIN, M. *Structural and Cohesion Funds-projects of Regional Development of EU*, Management, 2011. Issue 61., Baza podataka: Business Source Complete. Raspoloživo na: <https://cloud.irb.hr/proxy/nph-proxy.cgi/10/http/web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer=3fvid=3d18=26sid=3d10bd9c0b-95ca-4418-813e-d1797a73c94e=2540sessionmgr198=26hid=3d123>[pristupljeno 22.03.2016], [str. 23., 29.]
- 18) LOVEC, M., ERJAVEC, E. „Veliki praasak“ proširenja i reforma Zajedničke politike, Društvena istraživanja, Vol. 21., No. 2., 2010. Raspoloživo na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=118357 [24.03.2016.], [str. 223., 224.]
- 19) MATIĆ, M. *Specifičnost poljoprivrede i važnost agroekonomske struke u tržišnim uvjetima poljoprivredne proizvodnje*, Agronomski glasnik, Mostar, 2004. Raspoloživo na: <http://hrcak.srce.hr/search/?q=specifi%C4%8Dnost+poljoprivrede> [pristupljeno 08.03.2016.], [str. 459., 460., 461.]
- 20) MAŠEK, A. *Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije*, Ekonomski fakultet; Vukovar: Vukovarsko-srijemska županija, Osijek, 2005. [str. 162]
- 21) MIKUS, O.,FRANIC, R., et al. *The evaluation of rural competitiveness in creating a policy of rural development in Croatia*, JOURNAL OF FOOD AGRICULTURE & ENVIRONMENT, 2012., Vol. 10. Raspoloživo na: https://cloud.irb.hr/proxy/nph-proxy.cgi/00/http/apps.webofknowledge.com/full_record.do=3fproduct=3dCCC=26search_mode=3dGeneralSearch=26qid=3d1=26SID=3dPIREATkCIIk47Fkenvz=26page=3d1=26doc=3d3,[pristupljeno 25.03.2016], [str. 40.]
- 22) MURRAY, C. BECKMANN, V., et al. The Governance of Cooperation - Policy implications for rural Central and Eastern Europe, *Journal of Rural Cooperation*. 2008, Vol. 36. Raspoloživo na: <https://cloud.irb.hr/proxy/nph-proxy.cgi/10/http/web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer=3fvid=3d68=26sid=3d5727f5ab-38f1-4e83-9c0b-da3cd4c5c265=2540sessionmgr111=26hid=3d119> [pristupljeno 24.03.2016], [str. 27.]

- 23) NOVOTA, S., VLAŠIĆ, I., VELINOVA, R., GERATILEV, K., BORISSOVA, O.
Priručnik o financijskoj suradnji i programima koje u Hrvatskoj podupire Europska unija, Zagreb, 2009. Raspoloživo na:
<http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Documents/Publikacije/Handbook%20hr.pdf> pristupljeno [08.03.2016.], [str. 9.]
- 24) PECOTIĆ, J., et.al. Regionalna politika i koordinacija strukturalnih instrumenata:
Regionalna politika Europske unije, Implikacije pridruživanja Europskoj uniji za lokalnu samoupravu u Republici Hrvatskoj: Regionalna politika i okoliš, 2005. Raspoloživo na:
http://isite23.com.hr/Download/2005/11/07/implikacije_hrv_screen.pdf, [pristupljeno 25.03.2016.], [p. 28.]
- 25) PUĐAK, J., BOKAN N. *Ekološka poljoprivreda-indikator društvenih vrednota*, Socijologija i prostor, 49 (2(190)), Zagreb 2011. Raspoloživo na :
<http://www.agroklub.com/dokumenti/ekoloska-poljoprivreda-indikator-drustvenih-vrednota/1675/> [pristupljeno 08.03.2016.], [str. 145., 146.,147.]
- 26) RAMNICEANU I., ACKRILLI, R. EU Rural Development Policy in the New Member States: Promoting Multifunctionality? *Journal of Rural Studies*, 2007., v23 n4 p416-429
Baza podataka: ERIC. Raspoloživo na: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jrurstud.2006.10.003> [pristupljeno 23.03.2016.], [str. 25.]
- 27) SOPEK, P. *Proračunska perspektiva Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*, 2013., Raspoloživo na: <http://www.ijf.hr/upload/files/file/OP/14.pdf> [pristupljeno 23.03.2016.], [str. 4.]
- 28) STAIKU, N., MATEOC-SIRB, N. *Agricultural development by implementing measures financed by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)*, Agricultural Management, Jan2010, Vol. 12. Raspoloživo na:
<https://cloud.irb.hr/proxy/nph-proxy.cgi/10/http/web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer=3fvid=3d32=26sid=3d10bd9c0b-95ca-4418-813e-d1797a73c94e=2540sessionmgr198=26hid=3d123> [pristupljeno 15.03.2016], [str. 34.]
- 29) Strategija razvoja Vukovarsko-srijemske županije : okrugli stol o prijedlogu "strategije", Vukovar, 11.06.2004. Osijek : Ekonomski fakultet ; Vukovar : Vukovarsko-srijemska županija, 2004. [str. 9.,10.]

- 30) TAFRA, V. *Učenje za poduzetništvo*, vol.2, br.2. (ISSN 1848-1264 UDK 33:37), Zagreb, 2012. Raspoloživo na: http://www.journal.zrinski.org/static/cms/data/EL_Vol2_No2.pdf [pristupljeno 12.03.2016.], [str. 376.]

Internet:

1. Europski strukturni i investicijski fondovi, *EU fondovi*. Raspoloživo na: <http://www.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi> [pristupljeno 29.01.2016.], {str. 1.}
2. Europski fondovi, *Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj*, 2014. Raspoloživo na: <http://europskifondovi.eu/programi/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj-eafrd/#.VvKnIatEklc> [pristupljeno 27.03.2016.], {str. 1.}
3. Hrast, Agencija za razvoj Vukovarsko-srijemske županije Hrast d.o.o., Vinkovci, Raspoloživo na: <http://www.ar-hrast.hr/> [pristupljeno 18.03.2016.], {str. 1.}
4. *Politika održive poljoprivrede*, 2015. Raspoloživo na: https://orah.hr/files/Sektorska_poljoprivredna_politika_-ORaH.pdf [pristupljeno 10.03.2016.], {str. 28.}

Ostalo:

- 1) Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – ARKOD, U ARKOD upisano preko milijun hektara poljoprivrednog zemljišta, 2011. Raspoloživo na: <http://www.apprrr.hr/u-arkod-upisano-preko-milijun-hektara-poljoprivrednog-zemljista-231.aspx> [pristupljeno 20.03.2016.], {str. 15.}
- 2) Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, *Najveći uspjeh u povijesti korištenja EU fondova u poljoprivredi*. Raspoloživo na: <http://www.apprrr.hr/najveci-uspjeh-u-povijesti-koristenja-eu-fondova-u-poljoprivredi-1685.aspx> [pristupljeno 29.03.2016.], {str. 1.}
- 3) DZS, *Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2014*. Raspoloživo na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/07-01-01_01_2015.htm [pristupljeno 01.04.2016], {str. 7.}
- 4) Hrvatska gospodarska komora, Fondovi Eu i Junckerov plan-potencijal koje je nužno iskoristiti. Raspoloživo na : <https://www.hgk.hr/sektor-centar/centar->

- [makroekonomija/fondovi-eu-i-junckerov-plan-potencijali-koje-je-nuzno-iskoristiti](#)
[pristupljeno 28.03.2016.], {str. 1.}
- 5) Hrvatska gospodarska komora, Gospodarska kretanja 02/2016. Raspoloživo na:
<http://www.hgk.hr/vidi-sve?Panel=6&category=73&grupa=Gospodarska%20kretanja>[pristupljeno 29.03.2016]. {str. 31.}
- 6) Hrvatski zavod za zapošljavanje; Područni ured Vinkovci, *Nezaposlenost i zapošljavanje u veljači 2016. g u Vukovarsko-srijemskoj županiji*. Raspoloživo na: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/VU_stat_bilten_04_2016.pdf [pristupljeno 01.04.2016.], {str. 1., 2., 5., 9., 21., 22., 23., 24., 25.}
- 7) HMRR - Hrvatska mreža za ruralni razvoj, Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja, priručnik za provedbu pristupa LEADER u Hrvatskoj, 2010., ODRAZ, Raspoloživo na:
http://www.odraz.hr/media/146901/leader%20prirucnikzajedno%20za%20odrzivi%20razvoj_web.pdf, [pristupljeno 23.03.2016], {str. 24., 36., 38.}
- 8) Informacije o stanju gospodarstva Vukovarsko-srijemske županije, Vukovar, 2013. Raspoloživo na:

http://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/upravni2/~contents/4MR2ZC4JCV8EQHUQ/informacija-2013-kona-na-verzija.pdf [pristupljeno 17.03.2016], {str. 2., 8.}
- 9) Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Strategija ruralnog razvoja RH za razdoblje 2008. – 2013. Godine. Raspoloživo na :
<http://www.mps.hr/default.aspx?id=3652> [pristupljeno 18.03.2016.]
- 10) Ministarstvo poljoprivrede, Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020., 2014. Raspoloživo na:
<http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=129> [pristupljeno 16.03.2016.], {str. 7., 11.}
- 11) Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU, Europski poljoprivredni fondovi. Raspoloživo na: <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=464>, [pristupljeno 26.03.2016.], {p. 34.}
- 12) Narodne novine, *Odluka o proglašenju zakona o poljoprivredi*, Narodne novine d.d., br. 30, Zagreb 2015. Raspoloživo na: <http://narodne->

- novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_30_612.html [pristupljeno 18.04.2016.], {str. 1.}
- 13) Narodne novine, *Zakon o poljoprivrednom zemljištu*, Narodne novine d.d., 66/2001. i br. 83/2002., Zagreb, 2001. Raspoloživo na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232668.html> [19.04.2016.], {str. 1.}
- 14) Narodne novine, *Pravilnik o odrebi podmjere 6.1., podmjere 6.2., podmjere 6.3. br 42/2015*. Raspoloživo na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_04_42_852.html [pristupljeno 20.04.2016.], {str. 1.}
- 15) PULJIZ, J., *Čimbenici regionalnog razvoja i regionalnih nejednakosti u Republici Hrvatskoj*, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, 2009. Raspoloživo na: https://bib.irb.hr/datoteka/393855.Doktorski_zadnje.pdf [pristupljeno 31.03.2016.], {str. 117.,118.,119., 120., 121., 122.}
- 16) Ruralni razvoj EU nakon 2013., *Vodič kroz prijedlog europske komisije*, Europska unija, 2011. Raspoloživo na: http://www.ogi.hr/files/publikacije/drugi/Ruralni_razvoj_EU_nakon_2013_web.pdf [30.04.2016.], {str. 7}

Popis tablica:

Tablica 1: Poljoprivredne potpore isplaćene u razdoblju 2011.-2015.....	30
Tablica 2: Nezaposlenost u Vukovarsko srijemskoj županiji od 2000.-2015.....	40

Popis slika:

Slika 1: Udio EU sredstava i HR sredstava u ukupno isplaćenim poljoprivrednim potporama po pojedinim godinama.....	26
Slika 2: Financiranje poljoprivrede i ribarstva RH iz proračuna EU u razdoblju 2011.-2015.	27

Popis grafikona:

Grafikon 1: Nezaposlene osobe prema dobi krajem mjeseca u Vukovarsko-srijemskoj županiji	39
Grafikon 2: Kretanje prosječnog broja nezaposlenih u Vukovarsko-srijemskoj županiji od 1999. do 2015. godine.....	41